

madár

TÁVLAT

**Sasos történetek
Ezüstfa védelmében
Szeretlek sárgarigó**

Madárhatározás: Kenderike és sárgacsőrű kenderike: A kenderike gyakori költő fajunk, egész évben megfigyelhető. Ezzel szemben a sárgacsőrű kenderike északról érkezik hozzánk, és a téli hónapokat tölti nálunk. Elkülönítésük néha gondot jelenthet, azonban ha módunk van jól megfigyelni őket, a különbségek egyértelműek.

Neve utal a sárgacsőrű kenderike csőrszínére, azonban ez csak télen helytálló, sőt inkább csak a tél elején. A kenderike csőre szürke. Fontos bélyeg, hogy a sárgacsőrű kenderike toroka egyszínű, sávozás nélküli sárgásbarna.

A hím kenderike télen inkább a tojóhoz hasonló, piros homlok-, és mellfoltjai hiányoznak.

Kenderike hím nyáron

piros homlok és mell

tojó

szürke csőr

csíkozott torok

Sárgacsőrű kenderike télen

sárga csőr

egyszínű, okkeres

sávozatlan torok

Kékay
2003

Visszatekintés

Betöltöttük tizedik évünket

Kezemben a Madártávlat első száma (1994. január), s olvasom a Beköszöntő sorait. Az akkori főszerkesztő, Schmidt Egon egy helyütt ezt írja: "Szeretnénk, ha ez az új lap szerény terjedelméhez mérten is színes és sokrétű lenne, de legfőképpen annak örülnénk, ha benne tagságunk, az önök véleménye is tükröződne." Ugyanitt írja Kállay György, aki akkor az MME főtítkára volt, hogy. "A mai világban, amikor számtalan, hírlap újság, folyóirat halódik, vagy kérész életet él, nem könnyű feladat egy ilyen lapot megtartani. ... Ennek ellenére nagyon bízom abban, hogy a nehéz megélhetési és anyagi gondok, nem fogják megakadályozni a lap további számainak megjelenését."

Nos azt hiszem, hogy a lap teljesítette mindkét óhajt, a sok nehézség ellenére is talpon tudott maradni, és ma már egyre inkább önök, olvasók, egyesületi tagok írásai töltik meg az oldalakat. Akkor, azonban, még nem lehettünk ebben biztosak, s ezért azoknak, akik a lap megszületésénél bábáskodtak, nem volt könnyű a döntés. Azt tudtuk, hogy a Madártani Tájékoztató már nem elég az egyre növekvő tagság informálására, másrészt annak szigorú szakmai tartalma nem tarthatott számot szélesebb körű érdeklődésre, hiszen sokan voltak közöttünk olyanok, akik nem akartak "vált fülű" ornitológusokká válni, de szerettek volna híreket kapni a természet és a természetvédelem minél szélesebb palettájáról, az őket igazán érdeklő napi eseményekről. Azt is tudtuk, hogy már a Madártani Tájékoztató elkészítése is, jelentős plusz terhet jelentett a titkárság amúgy is többszörösen leterhelt dolgozói számára és egy újabb teher felvétele meggondolandó volt. Harmadrészen pedig tisztában voltunk vele, hogy jelentős anyagi terhet jelent egy új lap indítása. De mégis belevágtunk.

Így hát elindult a Madártávlat, s itt feltétlenül meg kell említenem egy akkori kollégát, aki mint polgári szolgálatos "dolgozott" az egyesületnél. Janca Ákost, aki hihetetlen lelkesedéssel vette kézbe a lap technikai szerkesztését, nyomdakészre hozását, s nagyon sajnáltuk, amikor kénytelen volt – az egyesületi, tragikusan alacsony fizetések okaként – elköszönni tőlünk. A hirtelen felállt, lelkes szerkesztőbizottságot – Schmidt Egon főszerkesztő, Dr. Kalotás Zsolt, Kállay György, Márkus Ferenc, Nagy Szabolcs, Péchy Tamás és Dr. Szép Tibor alkották. A lap művészeti tanácsadója Muray Róbert volt.

Lapszerkesztésben egyikünknek sem volt tapasztalata – kivéve Schmidt Egont, aki akkor az Állatvilág munkatársa volt – s ez bizonyára rányomta bélyegét az első számokra, de ennek ellenére a tagság szívesen és segítőkészen fogadta a Madártávlatot. S ez a segítőkészség nem múlt el az óta sem. Voltak évek – nem is túl régen – amikor komolyan felvetődött a lap számainak ritkítása, mert nem volt rá fedezet. Az olvasóink voltak azok, akik jelentős adományokkal átsegítették a Madártávlatot a kritikus időszakon. Azóta a Madártávlat jelentős változáson ment keresztül. Megváltozott a külalakja, profibbá vált a tördelése, de megtartotta az induláskor kitálat szerkezetét.

Mint mindenki, mi is elfogultak vagyunk "gyermekünkkel" Ennek ellenére tudjuk, hogy bizony becsúsznak hibák, néha csúszik a megjelenés, vagy beüt egy csúnya borító, mint az előző számban. Igyekszünk ezeket a bosszantó hibákat megelőzni, de az igazsághoz tartozik, hogy még ma, 10 év után sincs a Madártávlatnak függetlenített stábjá, még ma is "társadalmi munkában" készül, kicentizett pénzekből, és sajnos sokszor ez az oka annak, hogy nem jut elég idő és energia a nyomdába kerülő anyag többszöri átnézésére, ellenőrzésére.

Mindezek ellenére kérem, fogadják továbbra is a lapunkat szeretettel és tiszteljenek meg bennünket íásaikkal, észrevételeikkel.

Péchy Tamás, Főszerkesztő

Tartalom:

- 2 Sasos történetek
Dr. Kiss J. Botond
- 3 Az országos szintű természetvédelmi kutatások szükségességéről
Báldi András
- 5 "B" típusú fészek-odú, de nem csak madaraknak kiadó!
Tóth István Zsolt
- 6 ÉRDEKESSÉGEK
- 8 Az ezüstfa védelmében
Schmidt Egon
- 9 POSTALÁDA
Tisztelt Madártávlat Olvasók, kedves Tagtársaim!
- 10 Szeretlek sárgarigó!
- 11 Hozzászólás a Szponzorok cikksorozathoz
- 12 MME HÍREK
Javasolt különleges madárvédelmi területek Magyarországon
Lovászi Péter
- 14 Hívunk benneteket a III. Tatai Vadlúd Sokadalomra!
Magyar madarászok az élvonalban
- 15 Madárgyűrűző és Természetismereti Tábor
Bolla Adrien
- 16 MADÁRBARÁT KERT
- 17 CSIPOGÓ
Peti és a Bölömbika
Kovács Ildikó
- 20 KÖNYVESPOLC

A címlapon:
vándorsólyom
Péchy Tamás felvétele.

Főszerkesztő:
Péchy Tamás
Kiadja:
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)
<http://www.mme.hu>
Telefon: 1/275-6247
Fax: 1/275-6267
Szerkesztőség:
1121 Budapest, Költő u. 21.
E-mail: madartav@hu.inter.net
A lap elektronikus változata:
<http://www.madartavlat.hu>
ISSN 1217-7156

Sasos történetek

Dr. Kiss J. Botond

Első sasomat kisiskolás koromban láttam, a híres cseresznyetermő Magardéce dombos-határában. Barátommal figyeltük nagy megilletődéssel s érthető izgalommal, amint a hatalmas madár aláereszkedett a sűrű búzavetésbe, ahol eltűnt, de hamarosan a magasba emelkedett, karmai között életelen nyúltetemet lógatva. Nagy meglepetésemre a fejénél fogva vitte – gyerekfejjel úgy véltem, a derekától kellene tartani. Utólag visszapergetve az eseményeket, már biztos, hogy, szirti sast láttam, s emlékeimben azóta is őrzöm a ritka eseményt.

Az újabb találkozás már kevésbé volt örömteljes. Mint a tulceai múzeum kezdő madarásza és muzeológusa, egy kétfüles halaskosárban pillantottam meg a nagy madarat, a tömőműhely előtt, halomnyi kócsag és gém közül emelkedtek az égre tehetetlenül hatalmas, sárga markai. Eléggé felháborodottan, s bizonyára végtelen naivsággal kérdeztem a "zsákmányt" őrző, tagbaszakadt, a nyáreleji meleg dacára szürke öltönyt, nyakkendőt viselő két

illetőt: ki lőtte meg a védett madarat? "– Hát az Első Titkár Elvtárs" – felelték magabiztosan. Az ifjúság törvénybe vetett hitével szaladtam a telefonhoz s tárcsáztam azt a bizonyos fővárosi, nagytekintélyű intézményt, amelynek asztalára tartozott a kérdés, megkérdezni: milyen intézkedést foganatosítsunk? Magamhoz hasonló zöldfülű lehetett, aki a kagylót fölvette, mert tökéletesen osztozott fölháborodásomban, s vállalkozott, hogy tüstént jelenti az incidenset főnökének. Hosszasan szorongattam a telefonkagylót, amíg visszatért s elhebegte, hogy a professzor elvtárs nagyon elfoglalt s nem tud foglalkozni a kérdéssel. Ekkor jöttem rá, de sohasem tudtam vele megbékelni, mennyire igaz a latin mondás: *Quod licet Iovi, non licet bovi*. Amit így is fordítanak: Amit szabad Jupiternek, nem szabad a kisökörnek. A madarat, amelyet az a kétes szerencse ért, hogy a múzeum műhelyében kipreparálva, a kócsagokkal együtt az Első Titkár Elvtárs halljának fényét emelhetne, alkalmam volt megvizsgálni. Szép fehér farkú réti sas tojó volt, szárnyterpesznek 2,4 m-et mértem. Utólag azt is megtudtam, a Szent-György ág melyik fészke mellől lőtte le a nagy férfiú, aki elsőnek jelentette megyéje teljes kollektivizálását. Mivel mindketten, a derék természetvédővel együtt, rég elmentek közülünk, a nevek ma már lényegtelenek.

A rétisással való újabb, közvetlen találkozásig jó negyedszázad telt el. Ez alkalommal már – mint a Duna-Delta Bioszféra Védterület akkoriban rettegett Őr- és Ellenőr Testületének főnöke – hihettem, hogy a majd százfőnyi egyenruhás legény segítségével mi megvédjük (majdazokat) a sasokat és gödényeket. De ismét csalódnom kellett, mert amikor megszorongattunk egy bizonyos Urat, aki a hattyúkat lődözte a szigorúan védett területen, úgy kilődített az általam szervezett

testületből, mintha soha ott sem lettem volna. No de ez később történt, akkor még foglalkozhattam a szárnyatörött rétisással, amelyet egyik emberem hozott be. Bizonyára nekicsapódhatott valaminek, mert felkarja szilánkokra törött, soha sem tudott volna levegőbe emelkedni. Állatorvosunk rögzítette a törött szárnyat, s elszállásoltuk a madarat egy üres ólban Murighiol-on. Az állatkert csak hetek múlva vitte volna el, addig ettünk hallal, lőtt varjakkal, és már értette a nevét, amikor valami módon egy tavaszi délután kiszökött börtönéből. Bár

a faluban mindenki ismerte, mire a természetvédelmi őrs észrevette, már csak felismerhetetlen, véres tollcsomó lett belőle, az összezsúdló gyerekek agyonkövezték!

Az értelmetlen cselekedet primitívsége sokáig kísértett. Aztán újabb rétisas találkozásra került sor. A tulceai múzeumba most nem marcona testőrök, hanem két elemista kislány hozott be egy élő rétisast. Városvégi udvarukba bukott le magatehetetlenül a szép fehér farkú madár, s a kis-

Lelőtt, megcsonkított rétisas

Péchy Tamás felvétele

lányok a láncos házőrző fogaik közül viaskodták vissza az életnek. Amikor megláttam, szomorúan gubbasztott a laboratórium sarkában s nyugodtan tűrte, amíg végigtapogatom. Látzólag semmi sérülése nem volt, de tátott csőrű lihegése arra mutatott, légzési zavarai vannak. A kihívott állatorvos szintén ugyanarra a következtetésre jutott, amire én: a nagy ragadozó *carbofuran* hatóanyaggal mérgezett döngőt fogyasztott. A *Furadan* néven forgalmazott növényvédőszeret közönségesen kukoricacsávázásra használják, de lelkiismeretlen emberek gyakran csaléteknek is kiszórják, s a megmérgezett madarakat, főleg fácánt, de vadludakat, kacsákat elfogyasztják, eladják. Hogy aki a mérgezett madár máját, zúzóját elfogyasztja, úgy jár mint a sas – az a maga baja. A heveny mérgezés előbb az alsó, aztán a felső végtagokat bénítja meg, végül a légzőizmokat, s ezáltal beáll a fulladásos halál. Ha a hatóanyag mennyisége nem volt halálos, egy-két nap alatt magához tér az illető, s kiheveri a mérgezést.

Ez történt a mi madarunkkal is. Beraktuk egy üres múzeumi terembe, s kollégám a sas számára a feleségétől kunyerált el egyet féltve őrzött pézsmarécéből. Nagy örömünkre, harmadnapra a sast teljesen erőre kapva találtuk a terembe bekészített létra tetején, a pézsmaréce pedig kissé megtépve, de élve húzódtott meg az egyik sarokban. Népes kísérettel vonultunk ki vele a város végére, s miután meggyűrtük, szabadon eresztettük a már ugyancsak türelmetlenül feszengő madarat. Erős szárnycsapásokkal emelkedett magasba, aztán elvitorlázott valamerre, ahova sastermészete hívta, s én magamban megbocsátottam a Murighiol-beli barbároknak. "Bocsássatok meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek".

Az országos szintű természetvédelmi kutatások szükségességéről

Báldi András

A hazai ornitológia hosszú évtizedei során rengeteg ismeret és tudás halmozódott fel. Nem csak az ismeretek halmozódtak, hanem idővel egyre több természetvédelmi kezelés is elkezdődött, illetve történik, elsősorban a nemzeti parkok és a civil szervezetek aktivitásának eredményeképpen. Mind az ismeretek, mind a védelmi aktivitás azonban elsősorban a helyi szintre koncentrálnak: egy kiszáradó rét elárasztása, gátépítés, gyepek legeltetése, kaszálása, tájidegen fajok irtása stb. Lokalitást mutatnak a madarak fajvédelmi tervei is, melyekben a fő tevékenység a fészekvédelem, a táplálkozó terület védelme, műfészek kihelyezése. Ezek – sok más tevékenység mellett – a fajok fennmaradásának legfontosabb biztosítékai közé tartoznak. De nem maradhatunk csak a helyi, illetve regionális szinten. Van országos szint is, ami azonban másféle tevékenységet és más megközelítést kíván, mint a megszokott "madarász munkák". Nincs terepmunka, távcsövezés, de van helyette adatbázis-építés, számítógép, számítógépes elemzés, digitális térkép, úrfotó, GPS, GIS stb. (GPS /Global Positioning System/: tenyérnyi készülék, mely révén néhány méteres eltéréssel meghatározhatjuk földrajzi helyzetünket; GIS /Geographic Information Systems/: az adat-program-hardware egységes rendszere, mely térbeli, általában földrajzi adatok kezelését és elemzését teszi lehetővé).

Persze nem könnyű országos elemzést végezni, hiszen megfelelő, azaz egységes és országos adatbázis kell hozzá. Szerencsére a fent említett, elsősorban helyi madártani ismeretek részben összerakhatóak, és részben össze is lettek rakva. Így jött létre például a Fontos Madárélőhelyek adatbázis. És folyamatosan bővül a Mindennapi Madaraink Monitoringja egyesületi program is. Fontos észrevenni, hogy nem arról van szó, hogy nincs más országos program, hanem arról, hogy azok nem elemezhetőek és nem vethetőek össze, mert vagy nincsenek egységesítve az adatok, vagy mert nincsenek felhasználható formába öntve (például egy számítógépes adatbázisba). Hiszen mi a fő előnye az országos adatbázisoknak?

Az, hogy másik országos adatbázisokkal együtt elemezhetőek, így sokféle tényezőt egyszerre lehet vizsgálni. Sok országos adatbázis létezik, számunkra az egyik legfontosabb a CORINE Felszínborítás. Ennek új változata (CLC50) már mintegy 80 felszínborítási kategóriát határoz el, melyek lényegében élőhelyeknek feleltethetőek meg (további információk: <http://www.fomi.hu/corine/>). Van tehát egy országos élőhelytérkép, pontosabban adatbázis, melyben olyan élőhelyek vannak elkülönítve, mint például parkok, kis- és nagytáblás szántóföldek, szántóterületek jelentős természetes vegetációval, zárt lombkoronájú természetes lombhullató erdők nem vizenyős területen, szikes mocsarak, halastavak stb. A Fontos Madárélőhelyek adatbázis alapján tudjuk több mint negyven pontosan behatárolt területről, hogy milyen fajok költenek ott. Innen egy lépés, hogy a két adatbázist együtt vizsgáljuk. Milyen élőhelytípusok a legmegfelelőbbek egyes madárfajoknak? Milyen tájszerkezet fenntartása szükséges egyes madárfajoknak? Lehet-e általános, a területkezelésben is felhasználható útmutatókat készíteni országos szinten? Ezeknek és hasonló kérdéseknek a megválaszolása nagymértékben megkönnyítheti a madarak védelmét.

Nem véletlenül írom e sorokat. Idén zárult a Magyar Természetudományi Múzeum és a Magyar Madártani Egyesület 3 éves programja ("A Fontos Madárélőhelyek felszínborítási típusainak hatása egyes költő madárfajok előfordulására." Támogatta az OMPO – Migratory Birds of the Western Palearctic, Párizs.). A programban a fenti két országos adatbázis elemzésére került sor. A CORINE alapján jellemeztük a Fontos Madárélőhelyeket, és azt vizsgáltuk, hogy kimutatható-e összefüggés az élőhelytípusok és a költő madárfajok előfordulása között. A vizsgálat számos tanulsággal szolgált. Egyrészt azzal, hogy az országos elemzések más "szemüveget" kívánnak, mint amihez teheren madarászva hozzászoktunk. A térbeli felbontás ugyanis más. Távcsöven a nádas mellett álló szürkegém,

az ég kékjét hasító sarlósfecskéket, az ág végén hintázó kékcinegét látjuk. Országos elemzésnél ezek a szépséges részletek eltűnnek. A CLC50 felszínborítási térképeknél például 4 hektár a foltméret. Ez azt jelenti, hogy egy 200 x 200 méteres terület egyféle felszínborításként jelenik meg: ez egy "pont". Az ezen belüli heterogenitás, mozaikosság elvesz. Cserébe a horizont kitágul: nem száz métereket, hanem száz kilométereket tekintünk át.

Milyen új ismereteket kapunk az országos elemzésekből? A fent említett program egyik érdekes eredménye volt, hogy a várt élőhelytípus-előfordulás összefüggéseket több vizsgált fajnál nem sikerült kimutatni. Mit is jelent ez? Vagy azt, hogy e fajknál más nagyléptékű tényezők befolyásolták az előfordulást, vagy azt, hogy az előfordulást lokális tényezők határozták meg. Előbbire példa az üstökös réce, mely faj elsősorban a Dunántúlon fordul elő. Ez a "féloldalas" előfordulás viszont elfedte az élőhelyi kapcsolódásokat. Sok madárfaj eleve nem kötődik szigorúan egyféle élőhelyhez, hanem más, helyi tényezők segítik elő a megtelepedésüket, például a megfelelő fészkelőhely, egy odú, egy ágvilla, egy avas nádcsofó, stb. Más madaraknál az elemzésben már nem elkülönülő, kisméretű élőhelyfoltok is lehetővé teszik a megtelepedést, például bokrok vagy fák (örvös galamb, fekete rigó), így nagyléptékben nem lehet detektálni az összefüggést. Érdemes tehát elgondolkodni azon, hogy egy-egy faj milyen térléptékben választ magának élőhelyet. Eddigi elemzéseink alapján a mezei pacsirta, a fűrj, a nagygodó, a piros lábú cankó, a kék galamb, az énekes rigó és a léprigó esetében a nagy térléptékű élőhelyválasztást is figyelembe kell venni, más vizsgált fajknál (kendermagos réce, nyíl farkú réce, bőjti réce, barátréce, cigányréce, haris, vadgerle) nem találtunk összefüggést a nagyléptékű élőhelyválasztás és a megtelepedés között, vagy nem lehetett értelmezni azt.

Eredményeink alapján nem lehetett nem észrevenni, hogy sok vizsgált faj előfordulása kötődött a "kissé zavar", azaz az emberek által kis intenzitással

művelt illetve használt tájakhoz. Kiemelendőnek tartjuk a mezőgazdasági területeket és természetes növényzetet is nagymértékben tartalmazó tájak fontosságát. A 2002-ben indult Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program, illetve a közelgő EU-csatlakozás miatt fokozott figyelmet érdemel e területek megőrzése, kiterjedésük növelése.

Miért ragadtam billentyűzetet és írtam meg e cikket? Mert fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy egyre több olyan országos adatbázis épül, mely értékes a számunkra, és melyek elemez-

hetőek. Az említett Fontos Madárélőhelyek és CORINE mellett az MMM egyre jelentősebb lesz, a Madárdirektíva különleges madárvédelmi területeinek felmérése és kijelölése is részben megtörtént, a Széchenyi-terv keretében országos botanikai térképezés folyik, de a vadgazdáknek is vannak adatbázisai. Ezekhez pedig olyan adatbázisok rendelkeznek, mint a lakosság száma, az utak forgalma, a mezőgazdasági termelés intenzitása (pl. gazdaságokban a traktorok száma, terményhozamok, stb.) vagy az erdőgazdálkodás. Így olyan alapvető

kérdésekre kereshetünk választ, mint például: mennyire szegényedik el a madárvilág a mezőgazdaság intenzívebbé válása esetén? Mennyire zavarják az autópályák a madarakat? Kerülik-e, és mennyire a fokozottan védett fajok a sűrűn lakott területeket? Tehát nagyon fontos ismeretek birtokába juthatunk. És ezekkel az ismeretekkel talán jobban lehet a döntéshozók felé is érvelni, hiszen kutatásokkal alátámasztott tényekről fogunk beszélni, nem pedig a madár- és természetszeretettünkől adódó véleményünkről.

Újból költenek rétisasok Ausztriában

Dorogman László

Örömhír a ragadozó madarak sorsáért aggódóknak: csaknem hat évtizedes szünet után az utóbbi években ismét szaporulatot jegyezhetett fel a rétisas ausztriai állománya. A WWF bécsi szakértőjének közlése szerint három rétisas pár összesen öt fiókát nevelt fel az idén. Ausztria címermadara ezt megelőzően utoljára 1946-ban költött az alpesi országban. Azután évtizedeken át kipusztultnak számított arrafelé ez a nagy termetű sas. Kóborló és/vagy áttelelő példányok ugyan előfordultak a '80-as évek óta, ám fészekrakásra és költésre csak azután akadt példa, hogy a WWF 2000-ben célirányos programot kezdett a rétisas újbóli meghonosítása érdekében.

Az erőfeszítéseket már egy év elteltével siker koronázta: Kelet-Ausztriában egy maradásra bírt kóborló rétisas pár sikerrel nevelt föl egy fiókát, ami hatalmas szenzációnak számított az ausztriai madarászok körében. Egy évvel később már két pár költött osztrák területen, összesen három fiókát repítve ki. Az idén följegyzett öt rétisas-fióka pedig méltó megkoronázása a WWF és a helyi ornitológusok kitartó erőfeszítéseinek.

Fokozza az osztrák madarászok büszkeségét és örömét, hogy a sikeres költésekkel párhuzamosan emelkedett az

Ausztriában áttelelő rétisasok száma is: a korábbi 70 helyett legutóbb már mintegy száz példányt figyeltek meg a projektbe bevont madárbarátok. Mint Jutta Jahrl, a WWF bécsi szakértője elmondta, három év alatt mintegy száz önkéntest sikerült beszervezni a rétisasok megfigyelésére.

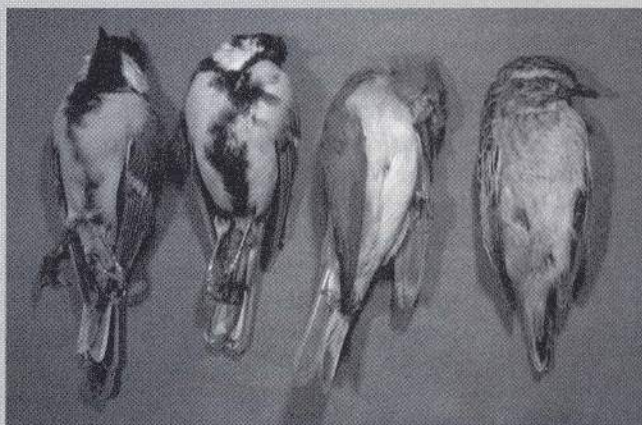
Korábban több veszély leselkedett a méltóságteljes ragadozómadárra: egyfelől a költőterületek ember általi zavarása, másrészt a mérgezett csalétkék (illegális) kihelyezése. Ezek hosszú időn át akadályozták a faj újbóli meglepedését Ausztriában. Jahrl szavai szerint a WWF az osztrák lakosság széles rétegeit mozgósítja a "Vorsicht Gift!" (Vigyázat, mérge!) akcióval annak érdekében, hogy idejében felkutassák és megsemmisítsék a felelőtlen egyének által kihelyezett mérgezett dögöket. Ezzel akarják elejét venni annak, hogy a jövőben akár csak egyetlen rétisas is mérgezés következtében pusztuljon el.

A rétisas meghonosítását célzó projektet a BirdLife, a Donau-Auen (Duna-menti ártéri erdők) és a Fertő-tó Nemzeti Parkok, a bécsi Természettudományi Múzeum, valamint az alsó-ausztriai tartományi kormány támogatja.

EABC-konferencia Budapesten

Budapesten, az MME szervezésében tartotta konferenciáját a szándékos madárpusztítások ellen küzdő európai szervezet, az Eurogroup Against Bird Crime (EABC).

A 2003. szeptember 1. és 3. között megrendezett szakmai találkozón a szervezet angol, belga, bolgár, cseh, lengyel, magyar, német, szlovén, szlovák, norvég, skót tagjai ismertették munkájukat, aktuális eredményeiket és problémáikat, egyeztettek a közelgő EU-bővítés várható hatásairól. A munkacsoport a madárvédelem területén dolgozó szakemberek – BirdLife-alkalmazottak, hivatásos természetvédők, természetvédelmi ügyekkel foglalkozó rendőrök – közötti kommunikációt, tapasztalatcserét, információátadást tartja legfontosabb feladatának. A most megtartott konferencia a szervezet hetedik nemzetközi találkozója volt.

Lovászi Péter

Engi László felvétele

"B" típusú fészekodú, de nem csak madaraknak kiadó!

Tóth István Zsolt

A Tolna megyei kisváros, Dombóvár területén és közvetlen környékén az elmúlt pár év során számtalan odú került kihelyezésre az MME 28-as számú (helyi) csoportjának, valamint a "Madárbarát kert" programnak köszönhetően. Ezek túlnyomó többsége "B" típusú. Ez a típus a legáltalánosabb, hisz nagyon sok, odúban költő madárfaj számára megfelelő. Bárki könnyedén elkészítheti otthon, és ha megfelelően helyezi ki, szinte majdnem biztos, hogy valamilyen madárfaj költeni fog benne. Ha mégsem, akkor más, szintén védett állatoknak szolgálhat otthonául – mint jelen esetben egy "mini mókusnak", vagyis a mogyorós pelének.

A mogyorós pele hazánkban szinte mindenütt elterjedt, ahol sűrű az aljnövényzet és nem hiányzik a cserjeszint. Ez a szimpatikus kisméretű a növényi fajokban gazdag területeket keresi, ezért megtelepedésével is csak ott lehet számolni, ahol kis területen belül rengetegféle táplálékot és biztos búvóhelyet talál. Kiválóan mászik és nagyon jól boldogul a sűrű és vékony ágak között is. Éjszakai állat és téli álmat alszik, csakúgy, mint a többi pelefaj.

Ebben az évben, a 172-es odúban kétszer fialt le egy nőstény. Először négy, majd később hat utódot hozott a világra. Első alkalommal május 3-án vettem észre, hogy egy nőstény pele foglalta el az odút és fészekanyagot hordott bele. Az első fialás ideje május 15-17-e közé esett. Alig több mint egy hónappal később, június 18-án egy ivarérett párt találtam az odúban; a kölykök már végleg elhagyták a "szülői házat".

A második fialás ideje június 20-a körül lehetett. Július 7-én már majdnem teljesen kinyílt a szemük (kb. két nap múlva teljes értékűvé vált a látásuk). Az augusztus 7-i ellenőrzés során már csak az elhagyott fészket találtam, mely egyenesen a következő anyagokból tevődött össze:

- nagyon vékony, lágyszárú növényi szálok (fűfélék);
- nyírfá apró kéreg- és hánccs darabjai;
- kis méretű (2,5-3,5 cm hosszúságú) varjútövis-benge kiszáradt levelei;
- téli etetésből maradt napraforgó-héj darabok;

– kb. 15 db apró, fekete ürülék (melyek 1,5 mm szélesek és 3,5 mm hosszúak voltak).

Tollat vagy ágdarabokat nem tartalmazott a fészek!

Fontosnak tartom megemlíteni az odú környezetében található leggyakoribb növényfajokat:

- *fajok*: bibircses nyír, lucfenyő, keleti tuja, hegyi juhar, fehér eperfa, közönséges dió, juharlevelű platán
- *cserjék*: varjútövis-benge, csíkos kecskerágó, húsos som, fekete bodza
- *félcserje*: hamvas szeder
- *liánok*: borostyán, erdei iszalag

es, sima szegek a legoptimálisabbak, de elegendő hosszúságú a 9 cm-es, csavart is. Ideális, ha az odú röpnílása 1,6-2,6 m magasan van a talaj fölött, és természetesen a zavartságtól függően kell kihelyezni. Sűrű állományban nem lényeges, de máshol fontos, hogy lehetőleg keletre, esetleg délre nézzen az odú bejárata. Tartóssága érdekében az odút mindig (csak) kívülről kezeljük (festés, lakkozás, gombaölő szerrel való kezelés), belülről soha! Több odú elkészítése és kihelyezése esetén érdemes azokat sorszámokkal ellátni, és rendszeresen naplót vezetni forgalmukról. Sok szeren-

A pelék gyakran elfoglalják a mesterséges odukat

Péchy Tamás felvétele

– *lágyszárúak*: nagy csalán, magas aranyvessző, gyalogbodza.

Magáról az odúról és a kihelyezéséről még néhány gondolat:

Fontos, hogy az odú teteje nyitható, de megfelelően záródó legyen. Ez az ellenőrzések, illetve a tisztítások miatt lényeges! A faanyag vastagsága legjobb, ha 20 mm körüli. Fontos, hogy légszárak, lehetőleg fenyőfa deszkáit használjuk – a könnyebb kezelhetőség érdekében. Az odú kifüggesztése legegyszerűbb, ha egy szegre történik, s az odú szorosan a fa törzséhez simul. Érdemes odafigyelni arra, hogy a szeg feje ne szoruljon meg a furatban: az odút könnyedén lehessen le- illetve felhelyezni. Jó, ha a szeg 30-45° közötti szögben verjük be a törzsbe, de ne túl mélyen, hisz idővel a fa azt benövi. A 10-12 cm-

csét, kitarást és rengeteg kellemes élményt kívánok hozzá!

A teljesség érdekében még szeretném megjegyezni – és sajnos így lesz igazán valóságos e cikk –, hogy a fent említett "erdős terület" napjai már meg vannak számlálva. Ez azt jelenti, hogy már nem sokáig lesz kiadó az a bizonyos 172-es odú, de a többi, a közelben kihelyezett mása sem. Egy újabb autószalon, esetleg egy áruház fogja még jobban megbontani természetes környezetünket.

Ha igazán szerencsések lesznek "bundás kis barátaim", akkor újabb otthon után nézhetnek. De ha mégsem...? Próbáljunk meg mindig optimisták maradni, és ami a legfontosabb, tenni védelmük érdekében – de ne csak elvben, hanem gyakorlatban is!

Piroslábú cankó és pettyes vízicsibe fészkelése a Borsodi-medencében

A piroslábú cankók (*Tringa totanus*) rendszeres átvonulói a Sajó-völgy borsodi-medencei szakaszának is, de fészkelésük még csak most lett bizonyítva. Ez valószínűleg azzal is magyarázható, hogy a medencén végigkanyargó Sajó folyó lapályain nem minden évben alakulnak ki a faj számára kedvező fészkelési feltételek. 2003-ban viszont maradt egy olyan tartósan vizes terület Putnok és Hét települések között, mely a faj megtelepedése szempontjából alkalmas. A fészkelőhely egy nagy kiterjedésű vetés közepén végighúzódó, feltöltődött holtág maradványán kialakult, tartós vízállás mellett volt.

A piroslábú cankókat 2003 április közepén észleltem először. Mivel gyakran látogattam ezt a vizes foltot, feltűnt, hogy a piroslábúak állandóan itt vannak. Állandó jelenlétük és viselkedésük arra utalt, hogy nem átvonuló példányok, hanem fészkelő egyedekről van szó. A fészkek megkeresését nem kezdtem el, hiszen ez a madarak óriási zavarásával járt volna. Május elején már nagy revírfeltétést, a hó végén pedig még röpképtelen fiókákat is sikerült megfigyelnem. A két pár piroslábú cankó mellett társfészkelőként jelen volt kb. 10 pár bíbic (*Vanellus vanellus*) és egy pár kis lile (*Charadrius dubius*) is.

A vizes folthoz egy nagy kiterjedésű nádas, sásos rész is csatlakozik, ahol két pár guvat (*Rallus aquaticus*) mellett egy pár pettyes vízicsibe (*Porzana porzana*) is költött. A rejtett élethez élő pettyes vízicsibe költése is most lett bizonyítva a Sajó völgyének ezen a szakaszán.

Megjegyezném még, hogy tavaly – tehát 2002-ben – a nyár folyamán a Borsodi-medence Kazincbarcika és Múcsony között részén, a derítő tavak környékén is megfigyeltem több alkalommal piroslábú cankókat, de itt a fészkelést bizonyítani nem tudtam.

Fekete gólya pisztrángvadászata

2003. 04. 09-én a reggeli órákban a Bükk-hegység északnyugati oldalán, a Szalajka-völgy bejáratában egy fekete gólyát fedeztem fel, amint a patakban ácsorgott. A fekete gólya köztudottan halebő. A madarat figyelgetve, egy érdekes vadászmodszert lestem meg. A madár gyors mozdulatokkal ideoda járkált a sekély vízben, majd hirtelen megállt, és a két szárnyát maga fölé emelve (mintegy ernyőt képezve a feje felett) vágott a vízbe. Ezt a módszert öt perces megfigyelésem alatt többször is alkalmazta. Sajnos a Szalajka-völgy igen forgalmas, így a gólya érdekes vadászatát nem sokáig tudtam figyelni, hamar megzavarták. Azt, hogy minek terítette szét a szárnyait a feje felett az amúgy is árnyékos patak völgyben, nem tudom – de biztos, hogy nem a szemébe sütő napfény ellen.

Apácalúd a Borsodi-mezőségen

2003. 07. 08-án a Borsodi-mezőség déli részén, Tiszabábolna határában elterülő pusztai vízálláson, az ún. Széklápán egy apácaludat figyeltem meg 320 nyári lúd (*Anser anser*) társaságában. Az apácalúd délután 17:50-kor érkezett, északi irányból, és leszállt a vízállás növényzet nélküli partján álldogáló nyári ludak közé. Az apácalúd is lepihent a többi lúd mellé, de érkezése után 10 perccel egy csapat nyári lúd szárnyra kelt, és ő elrepült velük. Ezen a napon többet nem láttam. Mivel 07. 10-én a mezőségen tartózkodtam ismét, meglátogattam ezt a

vízállást, és délután 16:00-kor fel is fedeztem 440 nyári lúd társaságában. Az apácalúd ekkor egész délután a pihengető ludak között volt. Egészen 19:00-ig pihengetett, majd egy szárnyra kelő nyári lúd csapattal kirepült a táplálkozó-területre. 17:00-kor déli irányból a Tisza felől 6 db batla (*Plegadis falcinellus*) is érkezett a pusztai vízállásra, és a nyári ludak és az apácalúd mögötti vizes, sásos részre ereszkedett le.

Vonuló aranylilék a Gömöri-medencében

2003. 04. 12-én, gyönyörű napos délutánon 17:00 órakor, Dél-Szlovákiában, a magyar határtól 5 km távolságra, a Gömöri-medence Feled és Dobóca közötti sík teraszos része felett egy nagy madárcsapatra lettem figyelmes. A délről (Magyarország felől, a Hangony-völgy irányából, Hangony község magasságából) érkező nagy madárcsapat kis körzés után leszállt a Rima-völgy asztallap simaságú teraszaira. Mikor a távcsöveimmel jól megvizsgáltam őket, megállapítottam, hogy a zöldülő vetésre ereszkedett madarak aranylilék. Közlebb mentve próbáltam bizonyítóképeket készíteni róluk. A kb. 500 példányos csapat nagy része nyugalmi tollazatban volt, de kb. 50 példány már felöltötte a nászruhát. Mikor közelítettem feléjük, szárnyra kaptak, majd egy szántón ismét leszálltak, közben végig hallatták "pü-pí, pü-pí" hangjukat. Az első nagyobb, 500 példányos csapat után 10 perccel 200, majd rögtön utána

Aranylile csapat

A szerző felvétele

kb. megint 200 példány érkezett. Ezek a csapatok is leszálltak, de egymástól elkülönülve maradtak. Így összesen közel ezer aranylile tartózkodott előttem. A Kárpát-medencében ebből a fajból ez már olyan jelentős tömeg, melyre az alföldi, ismert gyülekezőhelyeken is felkapják a fejüket a madarászok. Mivel a hegyvidéki területek medencéiből és folyóvölgyeiből nagyon kevés megfigyelési adattal rendelkezünk, már a pár példányos megjelenés is megjegyzendő. A megfigyelésem azt látszik igazolni, hogy a hegyek közötti tágas medencéket is használják pihenésre az aranylilék. Ha feltételezzük, hogy az utolsó pihenőjük Alföldünk nagy, északi pusztáin, valahol a Borsodi-mezőség vagy a Hortobágy térségében volt, akkor kb. 100 km repülés után pihentek meg újra.

Katona Sándor

Tövisszúró gébics tyúktoll-pihéből épült fészke

Karancslapujtón, lakott terület szélén (kertünk végében) egy 120 méter hosszú, fiatal akácfás-bozótos, mély árok húzódik. A közelében nyitott tetejű szemetes konténer helyeztek el.

2003. május 13-án egy tövisszúró gébics-párra lettem figyelmes ezen a helyen. Rövid keresés után megtaláltam a már kész fészket az árokban, egy bodzabokor kinyúló, lehajló ágának végén, 2,1 méter magasan. Feltűnt, hogy a fészkek alulról nézve fehér színű. Május 16-án 1 tojás volt benne. Június 18-án 6 fióka "repült ki" belőle. A fészket az ágról levéve tüzetesen átvizsgáltam az anyagát. Külső fala 19 db barna és

290 db fehér tyúktollpihéből épült, melyet a madár fehér rafiadarabokkal (a leghosszszabb 0,85 méter) és annak szétbontott szálaival szőtt össze. Közepébe a szokásos mohát építette be.

A csésze belső falát 82 db nagyobb, fehér tyúktollpihével, az alját pedig 18 db 60 cm-es, szálaira bontott, fehér bálázózsineggel bélelte ki. A kirepült fiókák sikeresen felnevelkedtek

(házi macskák jelenléte ellenére), mert még jó ideig hallottam eleséget kérő nyafogásukat.

Július 26-án ugyanitt a csőrében táplálékot tartó tövisszúró gébics hímrre lettem figyelmes. Eltávolodva a helytől, távcsővön figyeltem, hogy hová repül vele. Meg is találtam a fészket (az előzőtől 40 méterre) iszalagindával befutott akácsarj csúcságán, 2,4 méter magasan, 4 tollas fiókával. Július 29-én a fiókák elhagyták a fészket, a közelben bujkáltak, mivel repülni még csak 2-3 métert tudtak. A fészkekanyagot vizsgálva a következőket állapítottam meg: a külső anyagába 109 db, többségében fehér tyúktollpihét, 6 db rövid, fehér bálázózsineget és 1 db rövid nylondrót épített be a szokásos száraz növényi részekén kívül. A közepében nem volt moha. A csésze belső falához 95 db, többségében barna tyúktollpihét használt fel, melyet kevés gyökérrel és 4 db fekete lófarokszőrrel bélelt ki. (1 m, 0,35 m, 0,25m hosszúak)

Találtam már máskor is érdekes anyagból épített tövisszúró gébics-fészket. Volt olyan, hogy a fészkek fő alkotóeleme fehér házinyúlszőr-csomókból épült (2003. június 09. – tollas, kifejlett fiókák). Kora tavasszal egy róka az erdőhöz közeli mezőn széttépett egy nyúzásból visszamaradt házinyúlbört. Többször is találtam fűzbokros, nádoltos réten tisztán nádlevélből és nádbugából építet is. A tövisszúró gébics második költésére (ami biztos, hogy nem pótköltés) utaló jeleket már máskor is észleltem. Egy-egy kisebb, kopáros területen pontosan ismerem a költő párok számát és a költésük sikerességét. Véleményem szerint a párok egy kis részének másodköltése is van.

Érdekességként megemlíteném, hogy az általam eddig megtalált 697 db tövisszúró gébics-fészkekből csupán egyben találtam kakukkos aljat. (1997. május 25-én 5+1 kakukktojáson kotlott a gébics tojó).

Egy fészekben 22 db cinegetojás

1992-ben 25 db, többségben "B" típusú fészkekodút helyeztem ki a Karancs-hegy környékének erdeiben. Ezek közül egy deszkaodút a Csata-völgy középkorú fenyvesébe, törzsre, 4,5 m magasan. Ebben minden évben széncinege-pár költött.

2000. április 25-én az odú fedelének leemelésekor nem kis meglepetésemre egy halom cinegetojást találtam benne. Csak többszöri próbálkozás után sikerült megszámolnom, mégpedig 22 db-ot. Cinege nem költött rajta. Feltűnt, hogy a tojásrakás aljában kisebb méretűek vannak. Május 9-én 10 frissen kelt fi-

ókát és 10 tojást találtam benne, a fészkekről széncinege repült le. Május 15-én 12 tokos fiókát számoltam meg, tojásokat nem láttam benne. Május 20-án és 24-én 7 tollasodó széncinege fióka lapult a fészkekben, tehát 5 fióka nyomtalanul eltűnt. Május 28-án az odú már üres volt. A fészket aprólékosan szét-szedve abban 8 ép kék cinege-tojást találtam besüllyedve, embrióképződés nem indult meg bennük. Elgondolásom szerint az odúban először kék cinege rakta le tojásait. A ládát aztán széncinege foglalta el, és tojásait rárakta az előzőekre. A szakirodalmat átnézve egy hasonló cikkre akadtam: a Madártani Tájékoztató 1993. július-decemberi számában Éles Balázs írására "Kék cinege és széncinege vegyes fészkealja" címmel. De ott fordított helyzet alakult ki: a kék cinege foglalta el a nálánál erőteljesebb széncinege 2 tojásos fészket, és költötte ki sikeresen a saját 8 tojásával együtt.

Rozgonyi Sándor

Az ezüstfa védelmében

Schmidt Egon

Az ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) elterjedt, de tájidegen fafaj Magyarországon. Tulajdonképpen hazája, származási helye Nyugat-Ázsia, ahol folyóártereken, tengerpartok közelében és mocsaras területeken tenyészik. Szokták nevezni olajfának is, Csapody I. – Csapody V. – Jávorka S. "Erdő-mező növényei" című könyvében mint tövises ezüstfa, A. J. Coombes "Fák" című munkájában keskenylevelű ezüstfaként szerepel. Levelei valóban keskenyek, apró sárga virágai illatosak. Megállja a helyét a tövises jelző is. Kedvelt díszfa, jó mézelő, egymagvú termése lisztes, vörhenyesbarna színű.

Az ezüstfát – maradjunk ennél az egyszerű névnél – hazánkban sokfelé megtaláljuk, a fővárosi parkoktól kezdve az útmenti sövényeken és magányos fákön át az egybefüggő ezüstfa-ligetekig.

Természetvédelmi és azon belül madártani szempontból jelentős fafaj. Tüskés ágai közé a szarkák és a dolmányos varjak előszeretettel építik fészkeiket. Ezekben később fészket nem építő fajok, például a fokozottan védett kék vércse, a vörös vércse és az erdei fülesbagoly költenek és nevelik fiókáikat. A magasabban épült fészkekben megtelepedhet az ugyancsak fokozottan védett kerecsensólyom is. A sűrűn nőtt tüskés ágak egyebek mellett a fészkező gyerekektől is védik a tojásokat és fiókákat.

Éppen ezért csodálkoztam, és sajnáltam nagyon, amikor Apaj-pusztán az összes ezüstfát, a csemetéktől az utak mentén álló magányos fákig, kirángatták, kiirtották. Kétségkívül életrevaló, gyorsan szaporodó növény, túlzott elterjedését nem szabad megengedni. De az ellenkező véglet – az egyedül álló fák elpusztítása – természetvédelmi szempontból káros volt. Korábban tucatnyi védett és fokozottan védett madár költött azokon a fákön épült fészkekben. Azóta továbbkényszerültek, eltűntek a területről.

Idén, ugyancsak a Kiskunságban, egy összefüggő, nagyobb ezüstfa-liget környékén jártam. A hallott hangok alapján több tucat örvös galamb és vadgerle pár költött a sűrűn növő fák között, kék vércsét láttam beszállni, sárgarigó flótázott: az ezüstfa-liget egyfajta madárpa-

A vörösvércse gyakran fészkel ezüstfán

Erdei fülesbagoly fiókák az ezüstfán, a fészkekben

Péchy Tamás felvételei

radicsomnak bizonyult. Hasonló tapasztalatokat szereztem az elmúlt években az ország más tájain is.

Természetvédelmi szempontból nézve a fentiek mellett jelentős az ezüstfa madártáplálkozási szempontból is.

Évente bőséges termést hoz, ami egyik fontos tápláléka a nálunk telelő, nagy fenyőrigó-csapatoknak, de fogyasztják az észak felől érkező szőlőrigók is. Turcek "Ökologische Beziehungen der Vögel und Gehölze" című könyvében az említettekön kívül még a léprigó, az énekes-

és a fekete rigó, a vörösbegy, a szajkó, a sárgarigó, a barát- és a kis poszáta, a szürke légykapó, a csonttollú, a seregély, a meggyvágó, az erdei pinty, valamint a házi és a mezei veréb táplálékként említi.

Az ezüstfa talán erőszakosan, gyorsan terjedő fafaj, de mint jó mézelő, gazdasági, és mint védett madárfajoknak költési és táplálkozási lehetőséget nyújtó fa, természetvédelmi szempontból is feltétlenül hasznos. Szerepét ezeket figyelembe véve kellene megítélnünk.

Tisztelt Madártávlat Olvasók, kedves Tagtársaim!

A Péchy Tamás kontra dr. Tardy János levélváltásban az év eleji és a nyári számban a cikkek végén volt a lapban némi szerkesztői bátorítás arra nézve, hogy fejtjük ki a véleményünket a leírtakról. Ennek a bátorításnak a hatására, kérem engedjék meg, hogy néhány gondolatomat én is megosszam Önökkel/Veletek a kérdésről.

Az eredeti levél elolvasásakor tisztelettel fogadtam Péchy Tamás gondolatait, amiért ilyen őszintén leírta tapasztalatait, vállalva az esetleges konfliktust. Ugyanakkor nagy megkönnyebbülést is éreztem, hiszen boldog voltam, hogy egymástól függetlenül, egymást alig ismerve, hasonló információk birtokában hasonló következtetésekre jutottunk, és azonos tapasztalatokat szűrtünk le a természetvédelem elmúlt éveiről. Jómagam, ha az MME-hez viszonyítva szerény körülmények között is, de szintén a hazai civil természetvédelemben dolgozom, és gyakorlatilag saját bőrömön tapasztaltam meg (a mindennapi munkavégzés kapcsán) azokat a dolgokat, amelyeket a fő-szerkesztő megfogalmazott.

Ugyanakkor dr. Tardy János higgadt, de korántsem objektív válasza újra felidézte az elmúlt évek szakmai kudarcait, mikor a szemem, szemünk láttára zajlott a természetvédelem érdekeinek látványos háttérbeszorulása politikai okok miatt, a sikerek látszatának fenntartása, vagy épp személyes megalkuvás okán. Ez ösztönzött arra, hogy az eredeti cikk írója mellé állva cáfoljam a volt helyettes államtitkár úr által a nyári számban leírtakat. Fontosnak ítéltém azért is, mert dr. Tardy János úr hivatalban töltött ideje alatt nagyon sokunkkal ismerkedett meg személyesen, és mindazok, akik felületesen ismerik őt, vagy csak lokális kérdésekkel foglalkozva, a természetvédelem kormányzati vezetésébe nem láthattak bele, személyes, barátságos megjelenése alapján ítélték meg, és ezért értetlenül állhattak, állhatnak Péchy Tamás sorai előtt. Az bizonyos, hogy Tardy János nyájasságával, baráti megjelenésével soha nem merült fel probléma, és évekig én is ez alapján ítéltém őt meg. Azonban nézzük az általa leírtakat, és nézzük, hogyan látjuk mi azokat, itt az Alföldön, mindennapi természetvédelmi munkát végezve.

Tardy úr elsőként a számokat hívja segítségül, hogy meggyőzze az olvasót a természetvédelem költségvetésének eredményeiről. Növekvő számok, látványos összegbeli eredmények – így látszik olvasatában a fejlődés.

Magánvéleményem az okfejtéséről sajnós az, hogy (a magyar mondás mindenkori igazságába vetett hitem ellenére, sok esetben megállapíthattam az elmúlt évtizedben, hogy) a számok – nagyon sokszor – igenis hazudnak! Nincs ez most sem másképp. Ugyanis: ha csak a számokat vizsgálánánk, akkor sem mondhatnánk el a százalékos eredmény ellenére, hogy jól növekedett a természetvédelem finansziális háttere. Ha azt nézzük, hogy a vizsgált időszakban miként növekedett kormányzati forrásokból a gazdasági tevékenységek, az átláthatatlan tranzakciók, az effektív természetpusztítás támogatottsága, akkor látnánk – mint ahogy számadatokat ismerve látjuk is – hogy a természetvédelem érdekérvényesítő képessége gyenge volt. Jóval kisebb arányban növekedett a szakmai feladatokra fordítható összeg, mint az ellentétes tevékenységek kormányzati támogatottsága. Rossz volt tehát a természetvé-

delem vezetése, mert nem megfelelően képviselte az ágazat érdekeit – annak ellenére, hogy ebben az egyben igazat adva Tardy úrnak – rosszabb is lehetett volna. Azonban ez az egy "igazság" elegendő-e ahhoz, hogy elismeréssel szóljunk a vezetésről? Ki az, aki gyermekét megdicséri azért, hogy közepes hozott haza az elégtelen helyett, és nem pedig számon kéri, hogy miért nem jelessel érkezett?

De jóhiszeműen tételezzük fel, hogy a lehető legjobb volt érdekképviselőnk, és ennél többet az adott politikai körülmények közepette nem lehetett volna elérni. Akkor azonban azért terheli komoly felelősség a szakvezetést, mert ezek a források bizony nem hatékonyan, nem a természetvédelem érdekeinek szem előtt tartásával kerültek felhasználásra, hanem sokszor csupán reprezentatív célokra, a kommunikációs feladatok erősítésére, a sikerek látszatának fenntartására. S ha jól meggondoljuk, ez a forrásfelhasználás volt az, ami legtöbbünknek bántotta értékrendjét, és ez volt az, ami akaratlanul is a diktatórikus vezetés látszatát keltette. Egykor épp a volt államtitkár úr nyilatkozta: "a természetvédelem helyzete folyamatosan javul". Ez nagyon jól jellemzi az elmúlt évek vezetését, és annak szemléletét. Sajnos ez a kijelentés azonban nem vette/veszi figyelembe, hogy a TERMÉSZET helyzete az elmúlt években nem javult, sőt sok helyen tapasztalataink szerint a természeti értékek degradálódásával járt együtt. Persze szemfényvesztő prezentációkkal, egy-egy faj állományának növekedésével, egy kis terület helyreállításának bemutatásával lehet azt a látszatot kelteni, hogy nem igaz a fenti felvetésem. De igazán széleskörű, taxon diverzitási, vagy ökológiai diverzitási nézőponttal, ha úgy tetszik – egyszerűen szólva – természetvédelmi nézőponttal – szerintem a napnál is világosabb, hogy nem tettünk meg mindent, amit megtehettünk volna – és én ezzel vádolnám elsősorban a volt vezetést. Számomra ez a fontos kérdés, és a válasz sok szempont figyelembevételével is ugyanaz: nem, a kormányzati természetvédelem nem tett meg mindent a cél érdekében.

Harmadsorban – lezárva immár számtani fejtegetésemet – el kell mondjam: ezek a számok, amelyeket Tardy úr levelében látunk, soha nem a tényleges szükségletet jelenítik meg, hanem az előző évihez viszonyított, pusztán statisztikai összehasonlításra alkalmasak csupán. Főképp ezért hazudnak. A számbeli gyarapodás csak növekedést jelent, és nem pedig minőségi javulást, tehát fejlődést. A természetvédelem forrásai növekedtek – ez vitathatatlan tény. Azonban nem történt a természetvédelem érdekeit képviselő jelentős fejlődés, és ez az akkori vezetés felelőssége volt és marad.

Tardy János úr levelének második részében, a Péchy Tamás által említett "ellenségkép" kifejezés kapcsán, az MME támogatottságát ecseteli, és bizonygatja, hogy a TvH mennyire partnerként kezelte az MME-t az elmúlt időszakban. Az egész okfejtés akaratlanul Kiszél Vilmos (Göncöl Szövetség, Vác) barátom egy kedvelt mondását jutatta eszembe. Ő a civil természetvédelmi tevékenységek kormányzati elfogadását három "T" betűs korszakra osztotta. Az első "t" korszaka a "tiporni", a második a "túrni", s a harmadik a "támogatni".

A Tardy úr által felsorolt számok számomra ismét hazugnak tűnnek, hiszen ismét nem vizsgálják azt, hogy mennyi felada-

tot kellett mindezen összegekből ellátni, és mire lett volna szükség. Mint ahogy nem vizsgálják azt sem, hogy mennyire forráshatékony, mennyire eredményes módon használta fel eme összegeket a szervezet.

(Csak emlékeztető szándékkal idézem Tardy úr statisztikáját: 1997 év: 177 mFt, 1998 év: 182 mFt, 1999 év: 60 mFt, 2000 év: 122 mFt, 2001 év: 180 mFt.)

Már statisztikailag sem alkalmasak ezek a számok a bizonyításra, tekintetbe véve, hogy az összegek egymáshoz viszonyított nagyságrendje csökkenést is mutat, pl. az 1998-as évhez viszonyítva a következő években mindig alacsonyabb az összeg. Ezen lenne célszerű elgondolkozni, tekintetbe véve azt is, hogy mind szakmailag, mind társadalmilag milyen erőt képvisel az MME, és azt figyelmen kívül hagyni nem lehet, nem lehetett. Ennek köszönhető, hogy a szervezet támogatása elkerülhetetlen volt, de még mindig csak a "túrni" korszakba tartozó nagyságrenddel. Az MME-t társadalmi szerepvállalásai, szakmai tevékenységei miatt nem lehet nem segíteni pénzügyileg, de az alkalmas politikai környezetben (mint amilyen, pl. a Pepó Pál vezette szaktárca volt) nem tapasztaltunk kiállást a helyettes államtitkár részéről. Ezt a támogatási összegek aránya is tükrözi. Ezen jelenségek pedig teljesen alátámasztják a Péchy Tamás által leírt, és cáfolják a Tardy úr által említett tendenciákat.

De vizsgáljuk meg újra másik szempontból is a kérdést. Tegyük fel, hogy a számok itt 1998-tól kezdve emelkedőek lennének, és növekvők (ismétlem: az eredeti 1998-as állapothoz képest). Tegyük fel, hogy amennyiben csakis növekvő támogatást látnánk – akkor vajon alkalmasak lennének-e azok a számok annak megítélésére, hogy a természetvédelmi feladatokért felelős helyettes államtitkár mennyire kezelte partnerként, illetve mennyire segítette az MME-t? A válasz, az, hogy nem, nem lennének alkalmasak akkor sem, ugyanis látni kell, hogy a KAC források fölött nem Tardy úr rendelkezett – so-kunk szerencséjére. A legtöbb KAC forrás elosztása (többnyire civil társadalmi kontrollal) különböző szakértői bizottságok hatáskörében állt, így nem használhatná fel Tardy úr akkor sem, ha mindig csak növekvő támogatást látnánk. De így, hogy tudjuk, hogy nem Tardy úr hatáskörébe tartozott a források döntő részének az MME részére való megítélése, láthat-

juk azt is, hogy nem csak hasztalan, de morálisan is kifogásolható, hogy Tardy úr ezen számok mögé bújva követte el a szemfényvesztő mutatványt, amivel azt kívánta bizonyítani, hogy ő mennyire barátként kezelte a szervezetet.

A kérdés tehát nem az, hogy különböző szempontból bemutatva hogyan látszik, kinek van igaza, hanem az, hogy mi az igazság. Azt szeretném tehát bemutatni és elmondani tagtársaimnak ezen sorokkal, és egyben üzeni Tardy János úrnak, hogy sokan láttuk, látjuk másképp, mint ő – és ennek fő oka épp az, amit cikkével is bizonyít, amikor a teljes kérdéskört a pénz mérésével közelíti meg – az ő megközelítése helytelen. A pénz alkalmas a gazdagság mérésére, de nem alkalmas természetvédelem vagy partnerség, barátság mérésére. Ezáltal szinte mindegy, hogy sorai mekkora számokról számolnak be. Szinte mindegy, hogy a természetvédelem kasszája hogyan növekedett, mert a gazdagság mérőszáma a pénz, de a természetvédelemé a természet állapota, a partnerségé a bizalom és közös munka minősége, és az együttműködés színvonala a fokmérő. Mikor a természetvédelem helyzetéről beszélünk, vagy épp a TvH korábbi vezetésének a civil természetvédőkhez fűződő kapcsolatáról, akkor nem lehet pénzzel bemutatni azt, mert ezek mérőszámai mások.

Számomra – aki igencsak bőrcsón tapasztaltam az említett "ellenségkép" jelenségét – a Péchy Tamás által leírt sorok teljesen mást jelentenek. Ez pedig a helyettes államtitkár személyiségével összefüggő szemlélet volt. Jó politikusként Tardy úr tudta, hogy mikor mit tehet meg, de kezében tartva az irányítást csak annyit tűrt a civil szervezetek tevékenységéből, amennyit feltétlenül szükséges volt. Csakis annyira volt partner, amennyi feltétlenül elkerülhetetlen volt, és nem pedig annyira, amennyire kívánatos lett volna.

A civil természetvédelmi szervezetek ereje, a mi erőnk abban rejlik, hogy nem egy kormányzati kinevezés időszakában foglalkozunk természetvédelemmel, hanem elhivatottan és mindenkor. A miniszterek, az államtitkárok jönnek-mennek, de az MME-éhez hasonló hiteles kezdeményezések ő előttük és ő utánuk is teszik a dolgukat.

Ehhez kívánok az olvasóknak további sok sikert!

Sallai R. Benedek, MME tag, Túrkeve

Szeretlek sárgarigó!

Vajon miféle gögös hivalkodás vette rá az embert, hogy az időt évekre, évszakokra és hónapokra ossza?

Most például hiába mutat a naptár május elejét, mert valójában nyár van. Vége az esküvőnek: a fák levetették a fehér menyasszonyi ruhát. A szilvafa, a meggy és a barackfák immár kicsit "aszszonyos" zöldben pompáznak. Talán kevésbé fenséges és szembetűnő az új ruha, de a látszat csal. Megtörtént a csoda, és a levelek között apró, zöld bogók bújnak meg a meggy ágkarjain. Hamarosan vörös gyümölcsöktől roskadozik majd, reményeim szerint új madárfajokat csábítva a kertbe. Egyelőre csak egy fekete-rigó-pár tanyázik a

szomszéd fenyőjén, ők sem udvarolnak már egymásnak, mert néhány napja keltek ki a fiaik, négy csupasz kisrigó.

– Nem gyönyörűek? – kérdezi fáradt, de boldog tekintettel párját a kis barna tojó.

– Szép, erős kicsik! – válaszolja a hím, de már reppen is tovább, és kukacokat húzgál gyermekeinek a frissen lenyírt fűből.

Persze a természet minden lakodalmára nem ért véget, a kert sarkában eddig jelentéktelenül meghúzódó orgona-csihatagokon még a hajnali szürkéségben is tündöklő, eleven lila zuhatagként ömlöttek el a virágok. És persze itt vannak a méhrajoktól szüntelenül zúgó almafák

és a szerényen földhöz lapuló eper. Leeresztett szárnyakkal és ég felé csapott farokkal két házi veréb tetszelgett ideoda ugrándozva egy tojónak, közben kikandikál a szürke hátsó felük. Mutatványukat hangos csettegéssel kísérik, de úgy látszik, nem sikerül megnyerniük a lány tetszését, mert az unottan tovább repül. A hoppon maradt úriak először sértetten rendezgetik tollaikat, végül elszánják magukat és "egy életem egy halálom", hölgyük után röppennek. Szegények afféle trubadúrok, a verebek ugyanis monogám madarak...

Vége feljön a nap és színe lesz a világnak, a villanydrótokon nyávogó, bizonytalan foltokból revírjúket védelme-

zõ, élénksárga csicsörkéék lesznek, és rácsodálkozom egy arra járó seregély színes-pettyes tollruhájára. Egyszer csak nagyot dobban a szívem, mert a közelből egy nekem oly kedves dallam üti meg a fülem; itt valahol sárgarigók vannak! A hang irányába indulok és kiszaladok a kapun, majd három házzal odébb egy hatalmas diófa alatt állok meg. Két gyönyörű hím flótázik az ágakon, aranyos tollaik villognak a reggeli fényben. A kedvenc madaraim! Tavaly, egy a Kisalföldi Nemzeti Parkban tett túra alkalmával lát-

tam először élőben sárgarigót, és mondhatni: szerelem volt első látásra. Nagymamám mesélte, hogy valamikor a pesti pincék környékén is fészkeltek, de sok fát kivágtak arra. Most pedig itt énekel az utcában és nekem megint "bepárasodik" a távcsövem... Azt hiszem, még hosszú órákig ácsorogtam volna a fa alatt, ha arra nem jár minden lében kanál szomszédasszonyunk (akinek amúgy hetek óta gyanús lehettem, mert bármilyen korán keltem is fel, ő rá pár percre rögtön ott termett a környéken az öntözőkanná-

jával és amíg én a madarakat figyeltem, addig ő engem tartott szemmel. Ha így folytatja, akkor előbb-utóbb kellemes mocsárrét válik a kertjéből...). Ma egy hihető bevásárlószatyor volt az alibije, így némileg megenyhültem iránta, lelepleztem tevékenységem célját és megmutattam neki a rigókat. Láthatólag ő is barátságosabban nézett rám, így azután kedélyesen elbeszélgettünk a 15 évvel ezelőtt itt élt fecskéről, a valamelyik közeli padláson tanyázó "nyestkutyá" családról, és egy titokzatos úton hozzájuk

tévedt mocsári teknőstől a négy lábú csirkéken és kacsákon át jutottunk el az előttünk lévő házban lakó vénkisasszony szidalmazásáig. Ekkorra viszont már jócskán tizenegy lett, és a Nap majdhogya fájó erősséggel sütött. Nagy nehezen elbúcsúztam Mária nénitől és heveny napszúrással siettem haza a fullasztó melegben.

Az emberek gyarlók, mindig az után vágyakoznak ami már a tegnapi: az előző évre, az elmúlt ünnepekre, a régi kedvesekre. Valahogy én is így vagyok ezzel a korán messze szállt tavasszal.

Igaz, szép a nyár is, a táborok, a szinte közhellyé vált balatoni naplementék, a több kötetes, csak ekkor elolvasható kalandregények, de a természet mégsem az igazi ilyenkor. Kiégett, unatkozós lesz a világ. Fel nőttek a fiókák, mindenki készül, raktároz, mert nagyon hamar itt lesz a tél.

De utána... utána lesznek még tavaszok.

Lovranits Julia

Hozzászólás a Szponzorok cikksorozathoz

Érdekes volt olvasnom a Madártávlatban a két egymásnak feszülő véleményt, s különösen a második ingerült hangneme gondolkodtatott el. Úgy éreztem, hogy dr. Csörgő Tibor úr a személye és a madárvárta új épülete elleni támadásként értelmezte a szponzorációs téma felvetését, pedig szerintem nem erről volt szó. A vitanyitó írás mindössze azt a kérdést feszegette, hogy mennyire szabad a nevünket összemossunk az adakozóéval, s milyen feltételekkel fogadhatjuk el a felkínált pénzüsségeket.

Valóban hogyan viszonyuljunk a lehetséges szponzorokhoz a mai, pénzszegény időszakban, amikor a kormányzati pályázati források gyakorlatilag megszűntek (bár ettől a kormánytól pont nem ezt vártuk)? Először is nyilvánvaló, hogy egy komolyabb természetvédelmi beruházáshoz nagy pénzüsszegrre van szükség. (A magam részéről ide sorolom a madárvárta építését is, ha az valóban, szigorúan közösségi célokat fog szolgálni.) Milliókat pedig csak nagyvállalatok, elsősorban nemzeti és multinacionális cégek hajlandók adományozni. Ha pedig adnak, akkor a dolog természetéből fakadóan elvárják, hogy némi reklámot kapjanak a gesztusért cserébe.

Mármint azon kell elgondolkoznunk, hogy részünkről mi a helyesebb eljárás. Megtehetjük, hogy nem kérünk (fogadunk el) pénzt természetszennyező tevékenységet folytató cégektől, és nem csinálunk semmit a környezet védelme érdekében, ugyanakkor megőrizzük erkölcsi tisztaságunkat. Vagy választhatjuk azt, hogy elfogadva tőlük a támogatást, valamelyest besározzunk, de használni tudjuk a pénzt. Nem könnyű választás, az kétségtelen, sőt meglehetősen tudathasadásos az egész.

A dolog érdekessége az, hogy maguk a szponzoráló cégek ugyancsak meghasonlottak ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Hiszen adakozásukkal lényegében pénzben lerótt bünbánatot tanúsítanak a társadalom által elfélt, és így őket is nyomasztó tevékenységük miatt.

Talán az lenne a kölcsönösen legjobb megoldás, ha mi a cégektől kapható pénzüsségeket valóban nagyon fontos és közérdekű természet- és környezetvédelmi programokra fordítanánk, maguk az adakozók pedig nem ragaszkodnának különösebben nagy hírveréshez. Ebben a tekintetben dicséretesnek mondhatom a Henkel cégnek az ügyben tanúsított magatartását, hiszen nagy hozzájárulása ellenére sem kívánta azt, hogy a madárvárta tetején messzire világító neonbetűk hirdessék nevét, hanem szerényen, szinte csak a megemlékezés szintjén, a háttérben maradt. Ez a viselkedés egyébként a komoly nyugati cégek hagyományos kereskedelmi kultúrájából fakad. Így mindkét fél számára kölcsönösen elfogadhatóvá és előnyössé válik az üzlet, s kívülről nem különösebben támadható, hiszen nem lesz idegesítően feltűnő. Mert üzletről van szó – ez kétségtelen tény –, amelyben mindkét fél ad és kap is valamit, a dolog klasszikus szabályai szerint. Ez az én véleményem a felvetett kérdésről.

Végezetül szeretném kifejezni Meszlényi Attila úr felé őszinte elismerésemet a teljesen nyugodt hangvételű válaszáért. Így kell ezt csinálni: demokratikusan és úri módon, nem hörögve és kioktatva.

Jolsvai Gábor

Javasolt különleges madárvédelmi területek Magyarországon

Lovászi Péter

Hazánkban az európai uniós jogharmonizációs kötelezettségvállalásnak megfelelően a csatlakozás időpontjáig ki kell jelölni a különleges madárvédelmi területek (Special Protection Area – SPA) hálózatát a Madárvédelmi Irányelv (79/409/EGK) előírásai szerint.

Az egyes államok feladata kidolgozni azt a kritériumrendszert, melynek alapján az irányelv követelményeinek megfelelő területeket kiválasztják. Alapvető kikötés, hogy a hálózat területein biztosítani kell az irányelv I. mellékletében szereplő fajok védelmét, de egyidejűleg tekintettel kell lenni a kipszutulással veszélyeztetett, az élőhelyük meghatározott változásaira érzékeny, a kis állományuk vagy korlátozott helyi elterjedésük miatt ritkának minősített és az élőhelyük különleges jellege miatt kiemelt figyelmet érdemlő egyéb fajokra is. A különleges madárvédelmi területek kijelölésénél és a kezelés során az irányelv I. mellékletében fel nem sorolt, rendszeresen előforduló vonuló fajok igényeit is figyelembe kell venni, azok szaporodási, vedlési és telelőterületeit egyaránt szem előtt tartva. A tagállamoknak külön figyelmet kell fordítaniuk a vizes élőhelyek védelmére, különösen a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyekre. A kijelölt területeknek olyan összefüggő hálózatot kell képezniük, amely megfelel a fentebb felsorolt fajok védelmi szükségleteinek az irányelv alkalmazási területén. A különleges madárvédelmi területek és az Élőhelyvédelmi Irányelv (92/43/EGK) alapján kijelölt különleges természetmegőrzési területek együttesen alkotják majd a Natura 2000 hálózatot.

A javasolt területek kiválasztásában és a hálózat felállításához szükséges elemzés elkészítésében az MME egy Phare projekt keretében vett részt. A területek kiválasztásánál az eddig leírt legátfogóbb kiválasztási elvet: a BirdLife International Fontos Madárélőhelyek (Important Bird Area – IBA) C kritériumrendszerét vettük alapul, melyek felhasználásával alakítottuk ki a HU1-HU5 kiválasztási feltételeket. A kiválasztás alapjául a globálisan veszélyeztetett fajok jelentős élőhelyei (HU1), a közösségi jelentőségű állományok élőhelyei

(HU2), az egyéb vonuló fajok jelentős állományai (HU3), a vonuló vízimadár-fajok jelentős állomása (HU4) és a közösségi jelentőségű madárfajok legjelentősebb hazai fészkelőterületei (HU5) szolgáltak. A számszerű küszöbértékek megállapításához a Fontos Madárélőhelyek Európában (Heath & Evans 2000) és a Magyarország madarainak névjegyzéke (Magyar et al. 1998) munkák szolgáltak.

A kiválasztáshoz szükséges adatbázist a rendelkezésre álló aktuális szakirodalomból, a nemzeti parkok területi és igazgatósági munkatársai, valamint a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület önkéntes adatszolgáltatói ál-

sen előforduló vonuló madárfajok jelentős állománya alapján 17 terület különleges madárvédelmi területkénti kijelölése javasolható. Tizenkét terület az ott rendszeresen előforduló legalább 20 000 vízimadár alapján is nemzetközi jelentőségű vizes élőhelynek minősül. Az irányelv I. mellékletében szereplő, Magyarországon rendszeresen fészkelő madárfajok öt legjelentősebb hazai élőhelye közé 47 terület sorolható.

A madártani alapokon javasolható területek teljes kiterjedése 1,3 millió ha, Magyarország területének 14%-a. Adataink szerint a javasolt területek összkiterjedésének 43,2%-a (562 470 ha) védett természeti terület, mely nem

Nagyberek

Puskás Lajos felvétele

tal megadott információkból állítottuk össze. A kijelöléshez az 1997-2001 közötti állományadatokat használtuk fel.

A kiválasztásnál az irányelv I. melléklete által felsorolt (vagyis közösségi szinten veszélyeztetettnek minősített), valamint a nagy számban átvonuló madárfajokat vettük figyelembe. A megadott kritériumok alapján 54 terület kijelölésére tettünk javaslatot. Ebből 30 terület minősül világszerte veszélyeztetett faj globális jelentőségű élőhelyének, 13 terület ad otthont közösségi szinten jelentős állománynak. Az irányelv I. mellékletében fel nem sorolt, de rendszer-

tartalmazza a természeti területeket és az ex lege védett területeket.

A javasolt területek alapján az egyes közösségi szinten veszélyeztetett, Magyarországon fészkelő fajok hazai állományának a javasolt különleges madárvédelmi területek általi lefedettsége széles határok között változik. A kellően ismert állományú, rendszeresen fészkelő fajok lefedettségének számított értéke 21% és 100% között változik. Egyes fajok állománya, vagy állományának egy része lakott területekhez vagy intenzíven művelt mezőgazdasági területekhez kötődik, így ezeknél nem a különleges

Tisza-holtág

madárvédelmi területek kijelölése jelenti a teljes állomány részére legcélszerűbb védelmi eszközt. E miatt a fehér gólya, kerecsensólyom, az ugartyúk, a széki-csér, a kis őrgébics országos állományának lefedettsége 60% alatt van. Ugyanebbe a lefedettségi kategóriába tartozik az általánosan elterjedt kékbegy és hamvas küllő, valamint a ritka, de diszperz elterjedésű békászó sas. A javasolt területek tartják el az ország fészkelőállományának legalább 60%-át 33 faj esetében, amelyből 21 fajnak gyakorlatilag a teljes állománya a javasolt különleges madárvédelmi területeken fészkel.

A javaslatokat az MME átadta az illetékes hatóság képviselőinek.

Az itt röviden ismertetett javaslat kidolgozásában két csoport vett részt.

2000-ben a KöM Természetvédelmi Hivatala Magyar Gábor vezetésével, a nemzeti parkok munkatársainak segítségével gyűjtötte össze a területek madárállományának adatait és a kijelölendő területekre tett javaslatokat. Megköszönjük a területjavaslatok összeállításában kifejtett munkájukat az alábbi nemzetipark-igazgatósági munkatársaknak: *Boldogh Sándor* (ANPI), *Bíró Csaba* (KNPI), *Boros Emil* (KNPI), *Füri András* (DINPI), *Gőri Szilvia*

Matyikó Tibor felvétele

(HNPI), *dr. Hegyi Zoltán* (DINPI), *Kalivoda Béla* (KMNPI), *Megyer Csaba*, (BFNPI), *Pellinger Attila* (FHNPI), *Sallai Zoltán* (KMNPI), *Szitta Tamás* (BNPI), *Varga Zsolt* (DDNPI) és *Vágner Géza* (DDNPI). Nevük felsorolása nélkül köszönetünket fejezzük ki a nemzetipark-igazgatóságok valamennyi további munkatársának, akik a területjavaslatok kidolgozásához a felmérésekben részt vettek, illetve akik a későbbiekben a konzorcium munkatársainak bármilyen módon a segítségére voltak.

2000. szeptembere és 2001. augusztusa között a Phare HU9807-01-02-02 számú és "Preparation for Implementing the Habitat Directive in Hungary" című projektjének keretében az Öko Rt., az MTA Ökológiai és Botanikai Kutató Intézete, a FÖMI és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület alkotta konzorcium segítette a NATURA 2000-hálózat felállítását. A Madárvédelmi Területek kijelölésében végzendő feladatokra az MME egy munkacsoportot hozott létre, melynek *Fatér Imre*, *Frank Tamás*, *Kovács András*, *Lovászi Péter*, *Nagy Károly*, *Szabó Balázs*, *dr. Szép Tibor* és *Szilvácsku Zsolt* voltak tagjai. A háttéradatok gyűjtésében rajtuk kívül *Hanyus Erik*, *Motkó Béla*, *Nagy Tamás* és *Nagy Zsolt* vettek részt. Adatokat szolgáltattott *Albert László*, *Ampovics*

Zsolt, *Bank László*, *Barbácsy Zoltán*, *Barkóczi Csaba*, *Bartha Csaba*, *Bede Ádám*, *Béres István*, *Bíró Csaba*, *dr. Bod Péter*, *Bodnár Mihály*, *Boldogh Sándor*, *Borbáth Péter*, *Boros Emil*, *Csathó András*, *dr. Csivincsik Ágnes*, *Csonka Péter*, *Domján András*, *Drexler Szilárd*, *Ecsedi Zoltán*, *Engi László*, *Fatér Imre*, *Fenyvesi László*, *Filotás Zoltán*, *Firmánszky Gábor*, *Forgách Balázs*, *Frank Tamás*, *Géczi István*, *Hóka Sándor*, *Horváth Gábor*, *Horváth Márton*, *Horváth Zoltán*, *Jaszenovics Tibor*, *Kalocsai Béla*, *dr. Kasza Ferenc*, *Katona Mihály*, *dr. Kókai Károly*, *Kotymán László*, *Krnács György*, *Losonczi László*, *Majercsák Bertalan*, *Majtó Lajos*, *Manczur Ferenc*, *Márton Gábor*, *Megyer Csaba*, *Mészáros Csaba*, *Mihalicz Ágnes*, *Mogyorósi Sándor*, *dr. Molnár Gyula*, *Molnár Zoltán*, *Musicz László*, *Müller Ernő*, *Nagy Gábor* (Bárdudvarnok), *Nagy Gábor* (Harkány), *Nagy Károly*, *Nagy Tamás*, *Nagy Zsolt*, *Nédli Judit*, *ifj. Oláh János*, *Palkó Sándor*, *Pellinger Attila*, *Petrovics Zoltán*, *Pintér András*, *Riezing Norbert*, *Rottenhoffer István*, *Schmidt András*, *Selmecei Kovács Ádám*, *Serfőző József*, *Simay Gábor*, *dr. Solti Béla*, *Szabó Balázs*, *Szalai Gábor*, *Szegedi Zsolt*, *Széll Antal*, *dr. Szép Tibor*, *Szinai Péter*, *Szitta Tamás*, *Tajti László*, *Tamás Enikő*, *Toldi Miklós*, *Tóth Imre*, *Tóth László*, *Tóth Szabolcs*, *Tömösváry Tibor*, *Tőgye János*, *Urbán Sándor*, *Vácz Miklós*, *Ványi Róbert*, *Vasas András*, *Viszló Levente*, *Walter Wettstein* és *Zalai Tamás*.

A Madárvédelmi Irányelv magyarországi alkalmazásával kapcsolatos háttérelmézéseket *Boldogh Sándor*, *Boros Emil*, *Kovács András*, *Lovászi Péter*, *Nagy Károly*, *Pellinger Attila*, *Szabó Balázs*, *Szilvácsku Zsolt* és *Waliczky Zoltán* készítette.

A program külföldi szakértői *Eduard Osieck* (Hollandia) és *Waliczky Zoltán* (Nagy-Britannia) voltak, akik nagy segítséget nyújtottak szakmai tapasztalataikkal.

Mindannyiuk részvétele nagyban hozzájárult, hogy az egész országot átfogó hálózat kialakítására tett javaslat elkészülhessen. Köszönet munkájukért! Külön köszönet illeti az MME azon tagjait, akik önkéntes munkában, saját szabadidejük feláldozásával csatlakoztak a projekthez, átadták saját korábbi adataikat, ahogy azokat is, akik nevét nem volt módunk felsorolni, de segítettek munkánkat.

Hívunk benneteket a III. Tatai Vadlúd Sokadalomra!

Immáron harmadik alkalommal hívja és várja az MME Komárom-Esztergom megyei Csoportja az ország terepmadarászait és a madarak iránt érdeklődőket Tata városába egy 12 órás madármegfigyelő versenyre.

A verseny színtere – a tatai Öreg-tó – a téli Magyarország egyik legrangosabb vadlúd-gyülekezőhelyének számít. Sokezer vízimadárral és a nagy kiterjedésű parkoknak, erdőknek köszönhetően számos egyéb téli madárvendéggel dicsekedhet.

A november 29-én reggel 6 és este 6 óra között megrendezésre kerülő versenyre 28-ától lehet gyülekezni a szálláshelyen, az Öreg-tó Klub Hotelben. (Ha Tatabánya felől érkezünk a városba, a MOL benzinkút után balra letérve érhető el a hotel.) A szombati verseny kezdete és rendezvényközpontja az Öreg-tó keleti oldalán található madármegfigyelő toronynál lesz (a torony a hoteltól kb. 600 méterre található a tóparton).

A hotelben előzetes bejelentkezés esetén kedvezményes szálláslehetőség vehető igénybe.

Ha részese kívánsz lenni egy jó hangulatú – de a téli időjárás miatt valószínűleg kemény! – madarász-találkozónak, nemes vetélkedőnek, akkor tarts velünk!

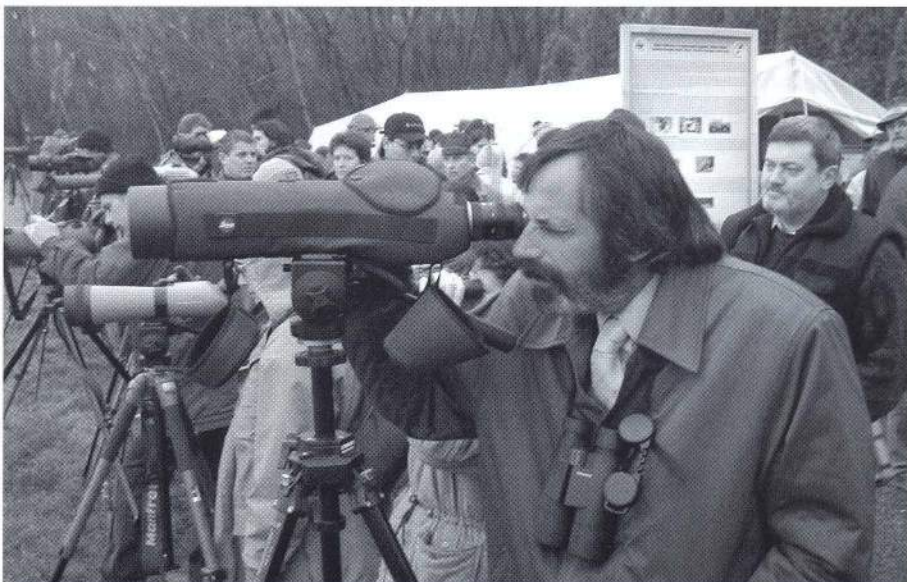
A részletes programot és a verseny szabályait az egyesület honlapján (www.mme-komarom.hu) és az MME "madár" és "twitcher" levelezőlistáin ismertetjük az érdeklődőkkel.

Bővebb információk és jelentkezés:

Csonka Péter: mme24@freemail.hu,
tel.: 70/339–5903

A népes résztvevők egy csoportja

Vendégünk volt Haraszthy László helyettes államtitkár is

A szerző felvételei

Magyar madarászok az élvonalban

Hazánkban a rossz idő ellenére is több ezren vettek részt október első hétvégéjén az Európai Madármegfigyelő Nap eseményein. Ennek köszönhetően az országok közötti versenyben Magyarország kiemelkedő eredményt ért el.

Az első gyorsjelentés szerint a kontinensen 750 helyszínen, több mint 76 000 érdeklődő vett részt az egyik legnagyobb természetvédelmi szervezet, a BirdLife International által kezdeményezett eseményen. Összesen 1,25 millió madarat észleltek.

A legtöbb helyszín (120db) Magyarországon volt, a legtöbb

résztvevő (3131 fő) Szlovákiában jelent meg, a legtöbb madarat (258584 példány) Magyarországon látták.

A résztvevőket figyelembe véve Magyarország a 2. helyen végzett (2765 fő)!

Az első három ország a helyszínek számát tekintve:

1. Magyarország (120 db)
2. Lettország (101 db)
3. Hollandia (90 db)

GYIA
Gyermek és Ifjúsági
Alapprogram

Az első három ország a résztvevők számát tekintve:

1. Szlovákia (3191 fő)
2. Magyarország (2765 fő)
3. Bulgária (2010 fő)

Az első három ország a megfigyelt madarak számát tekintve:

1. Magyarország (258584 db)
2. Svédország (175000 db)
3. Hollandia (147713 db)

Magyarországon a három leggyakoribb madárfaj e két na-

pon a seregély, a tőkés réce és a dankasirály volt. Érdekes megfigyelések, ritkán észlelhető madárfajok is gyarapították a hétvége eredményét: a helyszíneken vörösnyakú vöcsköt, parlagi sást, ékfarkú halfarkast, vador partfutót, pusztai ölyvet is láttak.

Az első gyorsjelentés után a szervezőkhöz még napokig érkeztek az adatok.

Ezúton is szeretnénk megköszönni kollégáinknak, önkénteseinknek a munkájukat, a résztvevőknek pedig azt, hogy még az esőzés sem riasztotta el őket a programoktól!

XIII. Hopp Ferenc Madárgyűrűző és Természetismereti Tábor

Naszály, Ferencmajori-halastavak, 2003. augusztus 8-24.

Bolla Adrien

Remek hangulattal, 66 gyűrűzőt és naponta mintegy 110 megfigyelt madárfajjal (Összesen 2223 jelölt madár!) zárta kapuit augusztus végén az immáron 13. alkalommal megrendezésre került Hopp Ferenc Madárgyűrűző és Természetismereti Tábor a Ferencmajorban.

Egy rövid táborértékelőre kértük Csonka Pétert, a tábor egyik vezetőjét.

– *Jó az, ha egy tábornak több vezetője van?*

– Nem tartom igazán lényegesnek. Ebben a közösségben lassan már 15 éve ismerjük egymást, és nyugodtam mondhatom, hogy ez nemcsak madarász-, hanem baráti kapcsolatot is jelent. Nem lényeges, hogy ki a táborvezető, mert egy kb. 7–8 fős "kemény magból" mindenki az. Ennyi év után pedig már mindenki tudja, hogy a tábor működéséhez mit tud hozzátenni. A lényeg, hogy működjön a tábor.

– *És a tábor működik..*

– Igen! Sőt, ezidáig a legjobb, legsikeresebb táborunkon vagyunk túl, mind szakmai szempontból, mind a hangulatot tekintve. Akik ellátogattak hozzánk, tapasztalhatták.

– *Külön lehet választani ezt?*

– Nem érdemes és egy tábor esetében nem is kell. Ez a két hét a madarászaton túl sokaknak az éves feltöltődést is jelenti, és ez nagyon is jól van így.

– *Miben volt a legjobb ez a tábor?*

– Az elmúlt 12 évhez képest idén gyűrűztük a legtöbb madárfajt, szám szerint 66–ot, pedig 10–12, amúgy kalkulálható faj bizony hiányzik a listáról. Nagyszámú parti- és énekesmadár faj

mellett olyan fajokat is sikerült megjelölni, mint például a karvalyposzáta, a tavi cankó vagy a heringsirály. A heringsirálynak pedig minden bizonnyal egy ritkább alfaját gyűrűztük. Amennyiben a mérési adatainkat, a fotókat és a madár leírását a hazai Ritkaság Bizottság is elfogadja...! Ezek az adatok persze nem versenyezhetnek a több hetes, hónapos vagy állandó jellegű gyűrűzőtáborok adataival, de ebben a régióban, a két hetes időintervallumot tekintve kiváló eredménynek számítanak.

– *Terepi madarászat?*

– Az egész tábor ideje alatt rengeteg madár mozgott a területen, az eddigi táborok történetében arra sem volt még példa soha, hogy naponta kb. 110–120 fajt lehessen megfigyelni! A terepi megfigyeléseknél, akárcsak a gyűrűzésnél, a mennyiség és a minőség egyszerre volt jelen. Gondolok itt például a 20–30ezres seregély, illetve a több százás sirály csapatokra, ugyanakkor azokra az érdekebb fajokra is, melyeket a két hét alatt láttunk. Ilyen volt a parlagi sas, a keresensólyom, az aranyilike, a sárjáró, a gulipán (ami idén először fészkel is a területen), a réti tücsökmadár, vagy a nagy fülemüle. Szerencsére sorolhatnám még a példákat. De más szempontból is hozott rekordokat az idei év. Ennyi látogatója ugyanis még soha nem volt a tábornak, mint ebben az évben – és egy táborhoz ez is hozzátartozik. Az ország minden részéről érkeztek ide felnőttek, gyerekek egyaránt: Miskolctól Budapestig, Csornáról, Kapuvárról, Kecskemétről, Veszprémből, Dunaújvárosból, Győr-

ből, Szegedről és Bajáról is jöttek látogatók. Sőt, egy angol házaspár révén, akik az interneten szereztek tudomást a megyei csoport működéséről, egyszerre nemzetközivé is vált a tábor. Idén még "csak" látogatóba jöttek, de annyira tetszett nekik minden, amit láttak, hogy azt ígérték: jövőre már ők is táborlakók lesznek..

– *Említette a gyerekeket..*

– Igen. Ballabás Gábor és Fogarasi Péter irányításával kb. 2 éve kezdtünk el kiemelten foglalkozni a gyerekek – elsősorban az általános iskolások – környezeti nevelésével. Ennek része, hogy valamennyi rendezvényünkön külön programokat szervezünk nekik. Így volt ez a táborban is: idén a tábor első hete az övék volt. Kiváló szakemberek által tartott előadásokon ismerkedhettek meg a gombákkal, a kétélűek, hüllők fajaival, életmódjával, de volt vadászkutya- és halászati bemutató, sőt ellátogattak a Tatai Geológiai Parkba is. Mindezek mellett természetesen vittük őket terepre, folyamatosan figyelték a gyűrűzést és élvezték a táborozást.

– *Mi kell ahhoz, hogy egy ilyen tábort meg lehessen szervezni?*

– Pénz (elsősorban pályázatokból), kapcsolatok, amiket ez alatt a több mint 10 év alatt építettünk ki és folyamatosan ápolunk, és természetesen egy olyan közösség, amely a lehetőségeket kiaknázva az elképzeléseket meg tudja valósítani. Szerencsére ebben a csoportban ez adott!

További információ: Csonka Péter 70/339-59-03; mme24@freemail.hu

Olvasóink írták

A Madárbarát Kert táblának nagyon megörültünk, amikor kézbesítette a postás. Szárat készítve hozzá, a kapu előtti virágágyásba

ról – nyugodtan inni kezdett. Őt egyikük sem bántotta.

Hát ilyen és ehhez hasonló eseményekkel kedveskednek nekünk a madaraink.

Kertünk egy részében fenyőfák áll-

Fekete rigó a fürdőhelyen

Péchy Tamás felvétele

szúrtuk be. Hadd lássák az arra járók, hogy nekünk a madarak fontosak. Mint ha a madarak is olvasnák – azóta sokkal több kedvencünk van a kertben.

Augusztus közepén, egy délelőtt 15-20 kis fecske cikázva röpködött egészen alacsonyan. Láttuk, hogy egy szúnyograjt kergetnek és pusztítanak nagy előszeretettel. Érthető, hiszen a hosszú út előtt fel kell erősödniük, hogy bírják a nagy távolság megtételét. Érdekes volt látni, hogy a fecskék közé keveredett néhány rozsdafarkúhoz hasonló, de kisebb madár is. Ők is utánozni próbálták a fecskéket, ám gyorsaságban és ügyességben nem tudtak velük versenyezni. Rövid repülés után egy-egy rovar elfogva, gyorsan visszaültek az egyik tuja ágára, mintha félték volna, hogy összeütköznek a fecskékkel.

A másik megfigyelésem a madáritató előtt történt. Azt vettem észre, ahogy két fekete rigó veszekedett. Az egyik elindult az itatóhoz, és felszállt a párkányára. Ellenfele követte, és egymást figyelve várták: ki mer először inni? Nyilván amelyik először mártja csőrét a vízbe, támadásnak teszi ki magát. Mindketten szomjasak maradtak, és a viaskodás tovább folytatódott, míg egy kék cinege nem érkezett, és – mit sem tudva a hadiállapot-

nak, köztük a talajt befedi a borostyán. Ott minden évben találunk szarvasbogarat, ami manapság igencsak védett rovar.

Nem hallgathatom el, hogy kertész-mérnök fiunk tervezte meg a kertet, kb. 25 évvel ezelőtt, és ismeretei elősegítették, hogy a madarak jól érezzék magukat nálunk.

Mohilla Rezsóné

Szerencsére azt már sokan tudják, hogy a kerti madarakat elsősorban napraforgómaggal és faggyúval érdemes etetni. Most inyenceknek szeretnénk néhány olyan receptet bemutatni, melyet tagtársainktól kaptunk.

Hullott alma hasznosítása télre a rigóknak:

A nyári alma lehullik, nem tartható el sokáig. Minden reggel felszedem a falól, a szebbeket kiválogatom, elfogyasztjuk, a többit pedig felvágom szeletekre és megaszalom. Nem kell hozzá drága aszaló, a nap is megteszi. Felhasználásig papírzacskókba teszem. Télén alig pirkad még, amikor a rigó a teraszra jön érte menetrendszerűen.

Délután ismét megjelenik, szinte órát lehet hozzá igazítani.

A télen legalább 6-8 rigó szokott ide az almára, cserébe tavasztól őszig felváltva énekelnek a fenyőfa hegyén.

Guba Györgyné

Egy "találmányunkat" szeretnénk megosztani Önökkel, s ha megfelelőnek találtatik, akkor másokkal is:

Kora nyártól a sütésre használt étolajat – amelyet csak egyszer hevítettünk, magunkat védendő – elrakjuk a pincébe, s ősztől kezdve a kukoricadarához keverve tálaljuk madarainknak. A kis vörösbegynek találtuk ki, de olyan népszerű lett a rigók és a verebek közt is, hogy szinte nem győzzük olajjal, már ismerőseink is segítettek használt étolajat adva. Az idén kb. 30 kg kukoricadarát, 30-40 kg kukoricát, 140 kg szotyit, 15-20 kg búzát, néhány kiló aprómagot és kb. 100-120 cinkegombócot ettek meg kosztosaink.

(Tudom: nem csak a szegény országokban éheznek az emberek, hanem itthon is élnek segítségre szorulóknak. Őket is megpróbáljuk segíteni, de a környezetünk is fontos, többek közt azért is, mert ezt a segítséget jóval kevesebben adjuk meg).

Kóródi Gabriella és Rabb Dénes

Igy a 7. iksz után már nagyon sokat olvastam arról, hogy mivel kínáljuk télen a madarakat. Diótörmelék van a háznál, napraforgót és tökmagot vásároltam és felaprítottam, tudva, hogy csak a cinegék hüvelyezik ki a magvakat. Töpörtyűmorzsát, szalonnahéjat, felvágottmaradékot aprított almával szintén szórtam az etetőre. A töpörtyűs pogácsát és a süteménymorzsát imádják. Tudtam, hogy kenyérral nem szabad etetni, de kipróbáltam: ha száraz kenyeret felaprítok (morzsát is), olajjal vagy rántott hús sült zsírjának aljával átitatom, és apránként (naponta 3x 4x) adagolom, nagyon kelendő csemegének ítélik a madaraim.

Dr. Nádai Magda

Asikeresen vadászó macskák ellen emeljük meg a madáritatót! Szúrjunk a földbe négy, ha szükséges, több fakarót, ami legalább 120 cm hosszú (ebből kb. 2 cm kerül földbe). Ha van pereme az itatónak, akkor elég azon megtámasztani. Ha nincs, feszítsünk ki madzagot a karók közé, és erre helyezzük, a karókkal is megszorítva.

Jónás Noémi

Peti és a Bölömbika

Csipogó

Kovács Ildikó

– Nicsak, a nád között egy madarat látok!... Szervusz! Engem Petinek hívnak.

– ...Észrevettek?!.....ööö...Én csak egy avas nádcsmó vagyok. Vagy legalábbis annak szeretnék látszani... Szervusz.

– Bocsánat. Én a Bölömbikát keresem. Nem láttad itt a közelben valahol?

– A Bö... a Bö.... Bölömbikát? Nem hinném. Elég ritkán látható.

– Mit tudsz róla?

– Nagyon óvatos madár... Ha idegen mozgást észlel a közelében, csőrét az ég felé tartja, s a nádszálakon kapaszkodva hosszú ideig mozdulatlanul várja, hogy elmúljon a veszély. Ilyenkor teljesen összetéveszthető az őt körülvevő náddal és gyékénnyel. Még a színe is épp olyan, mint a környezetéé.

– Nagyon különös... Ha nem mondtad volna, hogy avas nádcsmó vagy, azt hihetném, hogy érted kutattam át a nádast... Így sajnos tovább kell mennem. Ne haragudj, ha zavartalak!

– Szóra sem érdemes. Várj csak!... Elárulnád nekem, hogy miért keresed éppen a ... Bölömbikát?

– Úgy hallottam, hogy jól ismeri az egész madárvilágot. Eljöttem, hogy megkeressem és megkérjem, hogy beszélgessem velem rólatok, madarokról. Szeretnék alaposabban megismerkedni veletek.

– És mondd csak: nem akarod a Bölömbikát zsákmányul ejteni, a tollát kitépni, vagy valami hasonló gorombaságot művelni vele? Nagyon tud ám vágni a csőrével arra, aki bántani akarja!

– Nem jár az eszem ilyen gonoszágokon. A családom és én nagyon szeretjük és segítjük a madarokat. Az apukámmal etetőt és odút is ácsoltunk nekik a kertünkbe. Télen öröközöld bogycserjékkel várjuk az éhezőket, nyáron pedig madárfürdőt és itatót helyezünk ki számukra.

– Úgy látom, nem kell félnem tőled. Engedd meg, hogy bemutatkozzam. Bölömbika vagyok.

– Jaj, de örülök, hogy megtaláltalak!

– Ugye nem bántódtál meg a gyanakvásomon? Tudod, sokféle ember van, mint ahogy sokféle madár is. Megérteni és szeretni csak az tudja a másikat, aki jól ismeri. Ezért is mesélek szívesen neked és a többi gyereknek, mert

remélem, hogy több figyelemmel és megértéssel közeledtek majd hozzánk.

– Azt mondtad tehát, hogy sokfélék vagyunk és különbözőek.

– Így van. De ha jobban megnézzük, még madarak és emberek között is vannak hasonlóságok. Te például milyen hasonlóságokat fedezel fel köztem és közted?

– Hááát...talán csak azt, hogy te is tudsz mozogni mint én, ha akarsz, s mint láttam, táplálkózol is.

– Ennél többet is észrevehetsz. Na várj, majd óvatosan kimászom a nád közül, hogy jobban szemügyre vehess... Nem jön erre semmi?... Így ni.

Na, mit látsz?

– Ha jobban megnézek, látom, hogy neked is van fejed, a fejedet két szemed, van nyakad, ami a fejedet a testedhez kapcsolja, s van két lábad is, lábujjakkal. Ez a közös bennünk.

– Ez eddig rendben van.

– Kihagytam valamit?

– Nem említetted például a fületem.

– Mert nem látom.

– Tudod, a madaraknak nincs fülkagylójuk, mint az embereknek, de ugyanúgy van fülük a fejük két oldalán, csak a toll eltakarja azt a kis lyukat, amelyen keresztül a hangokat halljuk. Társaink hívó- és vészhangjait nagyon fontos hallanunk.

– Talán orrod is van?

– Ha közelebről megnézed a csőrömet, látsz rajta két kis nyílást. Ezeket keresztül áramlik a levegő a tudómbé és a légszákjaimba.

– Lennél szíves lehajtani a csőrödet, hogy láthassam?

– Ja, persze, persze. Kérlek, nézz körül először, hogy nem akar-e valaki vagy valami hirtelen rámtörni. Tudod, nem szívesen változtatok pózt anélkül, hogy megbizonyosodnék afelől, hogy nem fenyeget veszély.

– Nem, nem látok semmi fenyegetőt.

– Akkor jó. Tessék, nézd meg!

– Valóban itt van a két nyílás a csőröd tövénél. Szagolni is tudsz vele?

– A legtöbb madárnak, így nekem is, gyenge a szaglásunk. Él azonban egy távoli rokonom Új-Zélandon, egy meszes szigeten, akinek a csőre hegyén vannak az ornyílásai, s szaglásával találja meg a táplálékot a föld alatt. Igen fejlett a szaglóérzéke.

– Nehéz lehet a csőrötökkel boldogulni. Hogy rágjátok meg vele a táplálékot?

– A csőrünkben nincsenek fogak. Mi egészben, vagy mint például a ragadozó madarak, kisebb darabokra csipkedve nyeljük le a táplálékot. Mindjárt be is mutatom neked, hogy használom a csőrömet. Csak kérlek, most egy ideig ne mocsanj és maradj csendben!

– Rendben van.

.....csobb..platty,platty, platty,...glukk.

– Ügyesen elkaptad ezt a halat! Nem félsz, hogy megfulladsz tőle, ha egészben nyeled le?

– A mi gyomrunk más felépítésű, mint az embereké. A begyünk dolgozza fel az egészben lenyelt táplálékot. Nektek viszont van fogatok, így jól meg kell rágni minden falatot, hogy ne ülj meg a gyomrotokat.

– Nem ázott el a tollad vadászat közben?

– Sok madár, főleg a vízimadarak, faggyúval kenik be a tollukat. Így a víz lepereg róla. Nagy veszélyt jelentene az átázott tollruha, az életünkbe is kerülhetne.

– Mert megfáznátok?

– Azért is, de csapzott tollakkal repülni sem egyszerű. Könnyen martalékvá válhatnánk valamely ragadozó állatnak. Brrr. Még rágondolni is rettenetes.

Ha megbocsátasz, most felrepülök egy kicsit.....

– Hogy tudsz ilyen könnyen a magasba emelkedni?

– Erre valók a szárnyaim. Nézd, a testem méretéhez képest elég nagyok, hát ha még ki is tárom őket!

Persze vannak olyan madarak, amelyeknek sokkal nagyobbak a szárnyai, mint nekem. Képesek néhány szárnycsapással órákig lebegni a levegőben, vagy több ezer km-t repülni táplálék vagy fészkelőhely után kutatva.

– Hű, de jó lehet ilyen könnyűnek lenni! Ha hazamegyek, megkérem apukámat, hogy segítsen nekem nagy szár-

nyakat készíteni. Akkor aztán, ha van kedved, együtt repülhetünk a nádas fölé.

– Hohó! Már voltak olyan emberek, akik repüléssel próbálkoztak, de mondatom, csúfos kudarcot vallottak. Nem ajánlom neked, hogy a nyomukba lépj. Ugyanis nem ilyen egyszerű a helyzet. A madarakat repülés közben légzsákjaik is segítik abban, hogy könnyebbek legyenek. Ahhoz, hogy egy ember felemelkedhessen a levegőbe, nagyobb szerkezetre van szüksége.

– A repülőre gondolsz?

– Például arra. Ennek egyszerű formája a sárkányrepülő, amely már elbírja az ember súlyát. Gyerekeknek veszélyes lehet ugyan kipróbálni, de ha felnőttes leszel, megpróbálkozhatsz vele.

– Minden madár tud repülni?

– Tudok néhány kivételt mondani. Biztos láttál már az állatkertben vagy könyvekben, esetleg a televízióban pingvint. Az ő szárnyai vízi életmódja miatt úszókká módosultak. Repülni nem, de úszni nagyon gyorsan tud vele.

Vagy itt van a már említett, Új-Zélandon élő rokonom, a kivi. Vagy Afrikában a strucc, Ausztráliában az emu, Dél-Amerikában a nandu. Az ő szárnyaik szintén képtelenek a magasba emelni gazdájukat. Ezért kárpótlásul viszont nagyon erősek a lábaik. Versenyfutásban nehéz lenne vetekedni velük. Képesek hosszan, kitartóan gyalogolni és szükség esetén nagyot rúgni is támadójukba.

– A te lábaid mennyire erősek? Tudsz velük járnival, futni, szökdécselni, mint én?

– Ezekben lehet, hogy te ügyesebb vagy nálam.

– És guggolni? Le tudsz-e guggolni, mint én?

– Le tudok kuporodni, csak másképpen, mint te.

– Nahát, de furcsa! Mind a ketten guggolunk, és mégis másképp! Úgy tűnik, mintha neked ellenkező irányba hajlana a térded az enyémhez képest.

– Az nem a térdem! A térdünket és a combunkat a tollak elrejtik.

– Hű, most látom, milyen hosszúak a körmeid! Az enyémeiket az anyukám mindig rövidre vágja. Te miért növesztet ilyen hosszúra a teiedet?

– A madarak lábujjain karmok vannak. Ezek segítségével kapaszkodnak, a ragadozó madarak pedig a karmaik segítségével ragadják meg a zsákmányukat. Félelmetes fegyverek is ezek. Én sem mennék sokra itt a nádrengetegben nélkülük. Erős lábujjaim és karmaim segítségével tartom szorosan a

nádat, s állok mozdulatlanul, ha kell.

– Vannak-e olyan madarak, amelyeknek valamiért különleges a lábuk?

– A futómadarak erős lábairól már beszéltem. De megemlítem a sarlósfecskét is, akiknek rövid lábai csak kapaszkodásra alkalmasak. Mivel szinte egész életüket a levegőben töltik, nem zavarja őket, hogy járnival nem nagyon tudnak vele.

És ott vannak a vízimadarak is. A récéknek, akik szinte folyton a vízen úszkálnak, úszóhártya feszül a lábujjaik között. Ezek segítik a mozgásukat a vízen.

Brrr. Feltámadt a szél. Kezd hűvösödni. Felborzolom a tollaimat.

– Így talán nem fázol?

– Nem bizony. A tollak közé áramló levegőt a testem felmelegíti, s az a tollpelyhek között rabul ejtve melegen tart.

– Nagyon praktikus. Néha sajnálom, hogy nem születtem madárnak. A nyári hőségben viszont nem irigyellek, amikor én rövidnadrágban járok, téged viszont beborít a tollruha és valószínűleg izzadsz alatta.

– Ha hiszed, ha nem, a madarak sosem izzadnak. Ez nem azért van, mert sosem melegük, hanem mert nincsenek izzadságmirigyek. Ha nekem vagy bármelyik madárnak melegünk van, kinyitjuk a csőrünket és úgy lihegünk vagy felborzoljuk a tollainkat, mint én most, és akkor a tollak közé jutó levegő lehűt.

– Megengeded, hogy megismerjem a tollruhádat?

– Persze. Dugd a szárnyam alá a kezdet!

– Hű! Itt tényleg jó meleg van. Szinte forróság. Mondd: nem vagy te lázas? Lehet, hogy mégis megfáztál, mikor a vízbe vágta a halért?

– Ne aggódj! A madarak testhőmérséklete mindig magasabb, mint az embereké. Semmi bajom sincs.

– Minden madárnak ilyen meleg a tollruhája?

– Ez is attól függ, hogy hol él, milyen körülmények között. A pingvin tollazata például sokkal melegebb és tömöttebb, mint a többi madaré, mivel a zord sarkvidéki télben nagy szüksége van rá.

Ahonnán más élőlény eltűnik a hónapokig tartó sötétség és a kíméletlenül tomboló hóviharok elől, ők csak állnak összebújva, és reménykedve várják prémszerű tollbundájukban a viharok múlását és a világosság visszatértét.

– Ez nagyon megrendítő. Én nem szeretnék ilyen sokáig sötétben lenni, és valószínűleg nagyon félnék a tomboló viharban.

– Ők ezt szokták meg. A természet felruházta őket mindazzal, aminek segítségével kibírják a megpróbáltatásokat.

Léteznek aztán olyan madárfajok is, amelyeknek hiányos a tollazatuk. Láttál már keselyűt?

– Az állatkertben és a tévében már igen.

– A melegebb tájakon élő dögevő fajok legtöbbször kopasz a feje.

Mások ezzel szemben csinos fejdíszet viselnek. Mint az Afrikában élő koronásdaru, az Ausztráliából származó kaka-du, vagy a hazánkban is megfigyelhető búbosbanka, amely idegességében mereszti fel tarka tollbóbitáját.

– Találtam egyszer az állatkertben egy szép pávatollat. Otthon őrzöm azóta is.

– Van olyan hím madár, mely a farktollai pompájával kívánja felhívni magára párját, a tojó figyelmét. Ilyen a páva is, mely eredetileg Indiából származik, vagy a paradicsommadár, melynek Új-Guinea a hazája.

– Az emberek párnát tömnek ki finom pehelytollakkal, vagy dunyhát készítenek belőle. Az indiánok fejdíszre trópusi madarak tollaiból készült. Régen pedig lúdtollal írtak.

– Nem csoda, ha folyton menekülünk, rejtőzünk előle. Micsoda életveszély! Micsoda kiszolgáltatottság!

–Hová lettél?...Ne félj! Én nem bánalak.

– Az ember, akarom mondani: a madár, sosem lehet biztonságban.

– Akkor nem is zavarlak tovább. Később jár, lassan besötétedik. Köszönöm, hogy elbeszélgetél velem. Sok olyan érdekes dolgot tudtam meg tőled, amiről eddig nem hallottam.

...Ha nem zavar a jelenlétem, szívesen eljössz hozzám máskor is.

–

– Viszontlátásra.

–Várj csak!.... Ha legközelebb meglátogatsz, a bölömbikák hívóhangjával szólj hozzám. Ha meghallom, felrepülök a rejtékhelyemről – már ha éppen nem fenyeget valami veszedelem. Így könnyen megtalálhatsz.

– Rendben van. Hogyan szól a hívóhangod?

– Ha egy üres sörösüvegbe belefűjsz úgy, hogy a felső ajkad az üveg peremére helyezed, szinte megtévesztésig ugyanazt a hangot hallatod.

– Otthon apukámtól kérek majd egy üres sörösüveget, és begyakorlom. Köszönöm a tanácsot és a beszélgetést. Viszontlátásra!

– Viszontlátásra!

REJTVÉNY

Bizonyára Te is felfigyeltél már a levegőben keringő ragadozómadarakra. Sokszor csak a röpképük alapján tudjuk meghatározni ezeket a madarakat.

Felismered őket?

Írd a megfelelő számot a fajnevek mellé, a megoldást pedig dec. 10-ig küldd el az alábbi címre:

MME, 1121 Budapest, Költő u. 21.

A egerészölyv

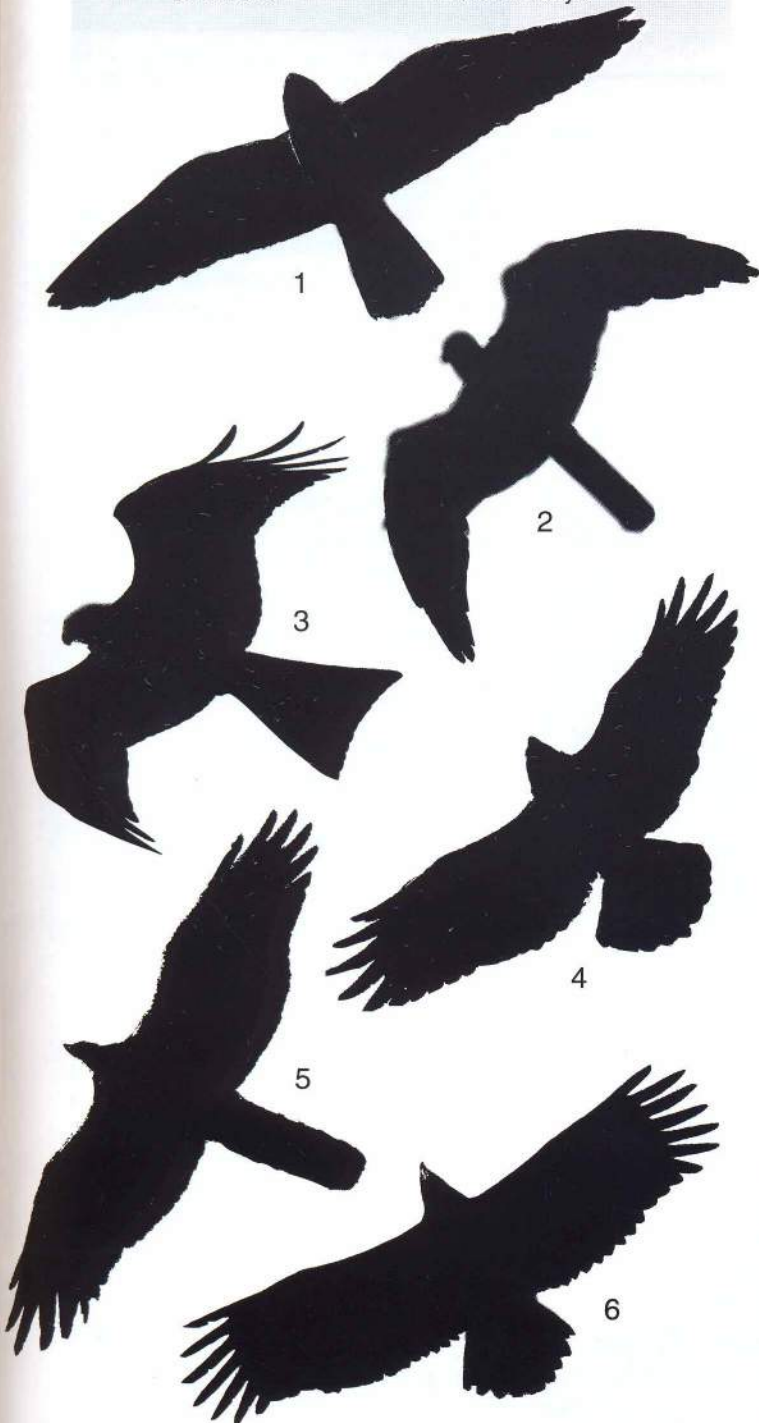
B barna rétihéja

C réti sas

D héja

E kabasólyom

F barna kánya

Petényi Salamon János (1799–1855)

Tamás Ágnes

Kitaibel Pál után legnagyobb természetvizsgálónk ő a XIX. században – írja róla egyik méltatója.

Az első ember, aki a hazai madárvilág leírását elkészíti, mintegy 87 nem 298 fajának leírásával. Összegyűjtött közel 1000 népi nevet is a madártan területéről. A halakról, kételtűekről, hüllőkről és emlősökről is készített a madarashoz hasonló leíró művet. Sőt, őslénytani kutatásai során ő készítette el az első hazai ősgerinces faunaleírásokat. Kiváló madárpreparátor volt, a párizsi növénykert nem egy példánya az ő keze munkáját dicsérte. Kortársai közül elsőként kísérelt meg egy, az állatkínzásokat megakadályozó társaságot megalakítani. Mivel nem volt magyar szaknyelv, madártani jegyzeteinek túlnyomó részét németül írta. Kézenfekvőnek tűnt Brehm tanácsát megfogadni, s a munkát először így kiadni, s csak később készíteni el a magyar fordítást. Petényi azonban – az 1848-as szabadságharcot közvetlenül megelőző években – magyar nyelven szeretett volna komoly tudományos munkát kiadni, amivel példát mutat más tudományágak művelői számára is. Írásai sajnos csak töredékekben maradtak ránk, némely kortárs értetlensége és gondatlansága folytán. Azonban a maradék is, amelyet Madártani töredékek címen mégis ki tudtak adni méltó utódai, mutatja az eredeti mű nagyságát, újszerűségét, máig eleven leírásait. Példaképp álljon itt egy idézet a pásztormadár, más néven rózsaseregély, sáskamadár, jöttment madár, vándorserege – azaz a *Sturnus roseus* leírásából:

"A marhajárásra érve, sokáig áll a pásztormadár a legelésző barom szája vagy lába előtt, felemelt testtel, vigyázva annak lépdelése közben felhajtott bogárságra; s ha rebben a sáska, hatalmas ugrásokkal s ügyes fordulatokkal iramodik utána, majd villámgyorsan szalad az egyik állva maradt baromtól a másik lépni készülőhöz, közben a legyet fogdosó bárázdbillegető módjára, félig tárt szárnyával is verdesve úgy, hogy ritkán kerül el egy-egy sáska is végzetét."

Ha nagy madártani munkájából csak torzó maradt is az utókorra, személye, munkássága, előadásai ösztönzőleg hatottak számos emberre, akik aztán tovább folytatták azt a gyűjtőmunkát, melyet ő elkezdett. Érdemeit nem lehet elhallgatni akkor, amikor az oly kiváló utódok tudását méltatjuk, mint amilyen pl. Herman Ottó is volt.

Megfejtés

A *Madártávlat* 2003. szeptember–októberi számában feladott rejtvény helyes megoldása:

A vonulás ideje szerint a következő sorrendben indulnak el a madarak: fülemüle, énekes rigó, mezei pacsirta, nyári lúd. Az uhu állandó madarunk.

Nyerteseink: ifj. Bedőcs Gyula, Körmend
Hencz Virág, Ócsény – Szula Andrea, Dunaharaszti

Gratulálunk!

Schmidt Egon és Bécsy László: *Hol laknak az állatok?*

A Csodaország Kiadó gondozásában jelent meg Schmidt Egon és Bécsy László: *Hol laknak az állatok?* című, nagyalakú, színes fotókkal gazdagon illusztrált könyve.

A szerzők 167 állatfaj "lakásválasztását" ismertetik meg az olvasóval. Megtudhatjuk pl. hol lakik a kék meztelen csiga, a fűleskuvik, a keresztes vipera, az őz és még sok más állat. Hogy korhadó fatörzsekben, öreg villanyoszlopok-

ban készít hosszú járatokat magának a kék fadongó, és az ivadékbőlcsőbe virágot hord, mielőtt belerakná petéit. Vagy hogy az eredetileg sziklás erdőkben lakó nyest, amelyik beköltözött a falvakba, városokba is, igen jól érzi magát a betonrengetegben.

Olvashatunk a vaddisznóról, aki már régen "kinőtte" az erdőt, és mezőgazdasági területeken, nádasokban, lápokon is otthonosan mozog.

Még folytathatnánk a sort, de inkább vásároljuk meg a könyvet – már csak azért is, hogy Schmidt Egon újabb könyve kaphasson helyet könyvespolcunkon!

Schmidt Egon – Bécsy László

Hol laknak az állatok?

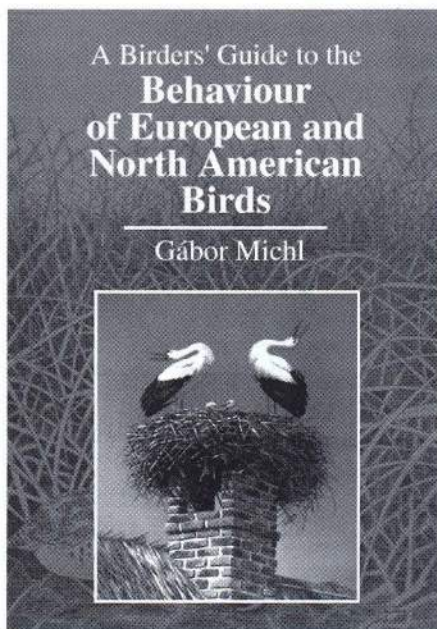
A Birders' Guide to the Behaviour of European and North American Birds by Gábor Michl, Gavia Science, 2003

Az elmúlt negyedszázadban robbanásszerű fejlődés zajlott le az ornitológia egy addig elhanyagolt területén, a szabadföldi viselkedés-kutatásban. Ez év júniusában kézbe vehettünk egy olyan angol nyelvű kötetet, amely 457 tudományos cikkre támaszkodva, világosan, közerthetően fogalmazva összegzi az eddigi eredményeket.

A magyar szerző, Dr. Michl Gábor, részletesen ír a tollazat színeinek kommunikatív jelentéséről, az ének és a madárhangok szociális szerepéről csakúgy, mint a párzási "jogért" folytatott versengésről. Külön fejezeteket szentel a párválasztás bonyolult folyamatának és a madarannál gyakori "házastársi hűtlenség" evolúciós következményeinek. A könyv befejező részében 48 madárcsalád viselkedését ismerteti. A kötetet Kókay Szabolcs 48 gyönyörű, egész oldalas grafikája díszíti.

A könyvről szóló ismertetőjét a mértékadó *British Birds* (2003. október) így összegzi: *"Úgy gondoljuk, hogy a könyvet sok olvasónk fogja élvezettel forgatni, és csak kevesen lesznek olyanok, akik nem találnak benne újat a madarak viselkedéséről."*

A kötet 293 oldalas, kemény fedelét

színes borító védí. ISBN száma: 963-210-172-3.

Ára a nyugati terjesztőnél postaköltséggel együtt több mint 12.000 forint. A magyar madarászok azonban 6720 forintos kedvezményes áron megrendelhetik a következő címen: www.librotrade.hu és books@librotrade.hu

Helyreigazítás

Tisztelt Szerkesztőség!

Tamás Ágnes: A Szabadság-hegyről és a Jókai-kertről című írásához szeretnék egy kiigazítást tenni. A Szabadság-hegy nem létezik, visszakarta leánykori nevét, azaz újra Sváb-hegy lett. A Szabadság-hegy elnevezés politikai tartalmú volt, a Sváb-hegy elnevezés történelmi, bár az is adott név, melynek etimológiája vitatott.

Felsmann József

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd,
Lovászi Péter,
Marik Pál,
Schmidt Egon
Vándor Barbara

Előkészítés: In- Dept Bt.

Szedő: Bányai Lászlóné

Felelős kiadó: Horváth Zsolt
Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: LKL Color Kft.

„A természet szolgálatában?”

**A Madártávlat a Nemzeti Kulturális Alap,
a Központi Környezetvédelmi Célelőirányzat és a
Gyermek és Ifjúsági Alapprogram
támogatásával jelenik meg.**

Kányádi Sándor
Madáretető

Cinkék, cinegék, feketerigók,
megosztom veletek e fél cipót,
megosztom az én olyan-amilyen
éneken-szerzett kenyerem.

Csettegess, rigóm, járd a kerteket,
jöjjetek, csókák, varjak, verebek:
vendégül látok minden ittmaradt,
velünk telelő madarat.

Terítve már patyolat abroszom,
kenyeremet elétek morzsolom.
Nem várok érte, nem kell félnetek,
ordas télben ujjongó éneket.

Ha majd tavasz lesz, és én hallgatok,
akkor zendüljön a ti hangotok,
hírral hirdetve, hogy az emberek
télen se voltak embertelenek.

Radnóti Miklós
Tél

Hófafagyott levelet
kaparász dideregve a szellő.
Duzzadt, mint tele zsák:
hóval telik újra a felhő.
Nincsen csillag, a fák
feketéllő törzse hatalmas.
Mégfagy az ősz nyoma is.
Készül le a völgybe a farkas.

Tasnádi László felvétele

Darázsai Zsolt felvétele

*Minden kedves Olvasónknak
kellemes ünnepeket és
boldog új esztendőt kívánunk*

Tasnádi László felvétele

UNKAFIGYELŐ

Tavasszal indítottuk el UNKAFIGYELŐ programunkat, amelyben felhívtuk az iskolások figyelmét arra, hogy járjanak nyitott szemmel a természetben, figyeljék meg a környezetük élőlényeit, és jegyezzék fel, ha sárgahasú- vagy vöröshasú unkákat látnak. Felhívásunkra számos lelkes iskola küldte be tapasztalatait. Sokan találtak unkákat kirándulás alatt, erdei iskola során, vagy éppen lakóhelyük környékén. Olyan is volt, aki kertjében vagy kerti tavában kísérté figyelemmel az unkákat aktivitását. Programunk célja az volt, hogy a gyerekek jobban megismerjék az unkákat, megfigyeljék élőhelyeiket, viselkedésüket, ezáltal közelebb kerüljenek ezekhez a védett állatokhoz. Úgy tűnik: sikerrel jártunk, hiszen sok lelkes, természetszerető gyermek vette komolyan a feladatot, és gyűjtött adatokat az unkákról. Ezen adatok fontos információként szolgálhatnak az unkákat elterjedéséről, életmódjáról. Volt, aki szép rajzot is készített az adatlap hátuljára. Az adatlapot beküldőknek szeretnénk megköszönni az UNKAFIGYELŐ programban való részvételt, a nyerteseknek gratulálunk, és további jó természetjárást kívánunk! Jövőre újabb programmal jelentkezünk, ahol két másik érdekes, védett békafajt választunk megfigyelésre. Kísérjétek figyelemmel felhívásainkat!

Jutalomkönyvet nyertek:

Drávasztárai Általános Iskola 5. osztálya

Váczi Gergő és Váczi Levente – Jószaafő,
Rakacsaendí Gör. Kat. Ált. Isk. és Óvoda
Jószaafői Tagiskolája, 4.o.

Kádas Imola, Nyíregyháza,
Herman Ottó Ált. Isk., 5.b. osztály

Tiszaaólősi Általános Iskola 6.osztálya, 7.osztálya

Hegedűsné Kiss Tünde, MME Gyöngyösi Helyi Csoportja
Ormosbányai Napköziotthonos
Óvoda és Általános Iskola 8. osztályos tanuló

Balogh Róbert, Miskolc

Szabolcs I. Márton, Tokaji Ferenc Gimnázium,
Szakközépiskola és Kollégium, 10.b.osztály

Kovács Gábor, Eger, Hunyadi Mátyás Általános Iskola, 6.o.

Számos rajz érkezett az adatlapokkal együtt, ezekből szeretnénk bemutatni a legszebbeket.

Vörös Judit

A Kétéltű- és Hüllővédelmi Szakosztály titkára

